

บทที่ 9

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งผู้วิจัยพยายามเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งมิติทางด้านการเมืองการปกครองผ่านโครงสร้างทางสังคมในระบบดั้งเดิมและ ระบบปัจจุบันของชุมชนอาข่าซึ่งมีสถาบันทางสังคมภายในชุมชน คือ ผู้นำทางการปกครองและปราชญ์ชาวบ้าน สำหรับมิติทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาผ่านการดำรงชีวิตและการทำมาหากิน รวมทั้งมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้มิติทางด้านการสื่อสารเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้สามารถเป็นแนวทางให้เกิดความเข้าใจในสภาพแวดล้อมวิถีคิดและการดำรงชีวิตของชุมชนที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการสื่อสารและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างชุมชนอาข่า โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ อาทิ สื่อมวลชน นำไปใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านนโยบาย โครงการ กิจกรรม สื่อ ฯลฯ ส่งเสริมปฏิบัติในระดับชุมชนต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ตลอดจนการดำรงรักษาและนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งทุนทางสังคมและทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่มาเชื่อมโยงและปรับใช้ให้เกิดความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสมกับบริบทในแต่ละชุมชน ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวทางการศึกษาแบบวัฒนธรรมพหุวิทยา (Ethnography) คือ การเข้าไปฝังตัว (immersion) ภายในชุมชน โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อทำความเข้าใจกับวิถีชีวิต วิถีคิด และวัฒนธรรมของชุมชนที่ศึกษา ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิจัยเอกสาร โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ทั้งหมด 5 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนอาข่าที่ศึกษา

2. เพื่อศึกษาบทบาทปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอำเภอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ประชาชนในชุมชน

4. เพื่อศึกษาการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนและความสอดคล้องกับความจริงเชิงอัตวิสัยของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครอง

5. เพื่อสร้างแบบจำลองการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงจากทฤษฎีมูลฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้ตั้งแต่บทที่ 4 ถึงบทที่ 8 ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นข้อสรุป โดยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 5 ประการ ดังนี้

1. ข้อสรุปที่ 1 เป็นผลการวิจัยในบทที่ 4 ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต โครงสร้างทางการปกครอง เศรษฐกิจ และสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนอำเภอที่ศึกษา

2. ข้อสรุปที่ 2 และ 3 เป็นผลการวิจัยในบทที่ 5 และบทที่ 6 ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาบทบาทปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอำเภอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ข้อสรุปที่ 4 เป็นผลการวิจัยในบทที่ 7 ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอำเภอที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ประชาชนในชุมชน

4. ข้อสรุปที่ 5 เป็นผลการวิจัยในบทที่ 8 ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 คือ เพื่อศึกษาการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนและความสอดคล้องกับความจริงเชิงอัตวิสัยของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครอง

5. ข้อสรุปที่ 6 เป็นการสรุปทฤษฎีมูลฐาน และแบบจำลองซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ผลการวิจัยตั้งแต่บทที่ 5 – บทที่ 8 ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 คือ การสร้างแบบจำลอง

การสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงจากทฤษฎีมูลฐาน ซึ่งได้นำเสนอรายละเอียดไว้ในส่วนสุดท้ายของบทที่ 8 โดยข้อสรุปทั้ง 6 ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อสรุปที่ 1 : ภูมิหลังและสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนอาข่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต โครงสร้างทางการปกครอง เศรษฐกิจ และสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชนอาข่าที่ศึกษา โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ภูมิหลัง และสถานการณ์ปัจจุบันทางด้านสังคม การศึกษา การประกอบอาชีพ และสถานะทางเศรษฐกิจของชุมชน

- **ด้านการประกอบอาชีพและสถานะทางเศรษฐกิจ** พบว่า ชุมชนอาข่าแต่เดิมดำรงชีวิตด้วยการเกษตรแบบยังชีพเป็นหลัก โดยการทำไร่หมุนเวียนใช้ระบบเกษตรแบบผสมผสาน การปลูกข้าวไร่ ร่วมกับการปลูกพืชผักต่าง ๆ และการหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด และพืชผัก ผลไม้ต่าง ๆ รวมทั้งการล่าสัตว์ ส่วนการค้าเป็นลักษณะของการสินค้าออกเหนือจากส่วนที่เก็บไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนไปขายในพื้นที่ใกล้ ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสำหรับซื้อสิ่งของที่ไม่สามารถผลิตเองได้ เช่น เกลือ เครื่องเงิน ฯลฯ โดยมีการปลูกฝิ่น ซึ่งแต่เดิมจะปลูกไว้เพื่อการรักษาโรคเป็นหลัก ต่อมา มีการสกัดฝิ่นเป็นยาเสพติด รัฐจึงให้เลิกการปลูกฝิ่น และส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ ทดแทน

ปัจจุบันวิถีการเกษตรแบบยังชีพเปลี่ยนแปลงไปเป็นการเกษตรเพื่อการค้าเป็นหลัก โดยชุมชนอาข่าบ้านผาหมี่ถือว่ามีสถานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากมีพืชเศรษฐกิจสำคัญ คือ กาแฟ ลิ้นจี่ ส้ม ร่วมกับการปลูกพืชผักอื่น ๆ เพื่อบริโภคและส่งออก จึงทำให้มีรายได้ตลอดทั้งปี นอกจากนั้น ยังพบว่า ชาวอาข่ารุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาจะออกไปทำงานนอกชุมชน และไปทำงานในต่างประเทศ ส่วนชาวบ้านที่ยังมีฐานะยากจนมักเป็นชาวอาข่าที่เข้ามารับจ้างทำงานในชุมชน ซึ่งมีรายได้เป็นรายวัน

ในขณะที่ชุมชนอาข่าบ้านแสนใจ มีพืชเศรษฐกิจสำคัญ คือ ข้าวโพด โดยเริ่มมีครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น ยางพารา สับปะรด ฝรั่ง ลิ้นจี่ ฯลฯ และการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า และบริโภคในครัวเรือนด้วย นอกจากนั้นยังมีครัวเรือนซึ่งมีที่ดินทำกินน้อย และไม่มีที่ดินทำกิน โดยจะประกอบอาชีพรับจ้างปลูกพืชไร่ พืชสวนทั้งภายในและนอกชุมชน รวมทั้งการรับจ้างในเมือง จังหวัดต่าง ๆ และในต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มอาข่าหนุ่มสาววัยทำงาน ซึ่งหากเปรียบเทียบสถานะทางเศรษฐกิจของชุมชนอาข่าบ้านแสนใจโดยเฉลี่ยพบว่า ยังมี

ครัวเรือนที่มีปัญหาความยากจนอยู่จำนวนมาก เนื่องจากประสบปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน ไม่มีทุน รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านการศึกษาอีกด้วย

- **ด้านการศึกษา** พบว่า แต่เดิมครอบครัว และชุมชน คือ โรงเรียนสำหรับชาวอาข่าที่ใช้ในการกล่อมเกลாதงสังคมในเรื่องการสอน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการดำรงชีพ การเพาะปลูก การล่าสัตว์ และด้านวัฒนธรรมประเพณี แต่เดิมชุมชนอาข่าทุกชุมชนจะมีลานวัฒนธรรมสำหรับชาวอาข่าได้มาถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากรุ่นสู่รุ่น ต่อมาเมื่อมีการตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชน และ ชาวอาข่าเห็นความสำคัญของการศึกษา และ เพื่อให้บุตรหลานสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงนิยมส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนมากขึ้นเป็นลำดับ กระทั่งปัจจุบันเป็นการศึกษาภาคบังคับ

ปัจจุบันพบว่า เยาวชน และชาวอาข่าที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปีลงมา ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ยกเว้น กลุ่มอาข่าที่อพยพเข้ามาใหม่จากประเทศพม่า มักจะไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมาก่อน อาจกล่าวได้ว่าการได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ดึงชาวอาข่าให้ห่างไกลจากวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาข่าดั้งเดิมมากขึ้นเป็นลำดับ หลักสูตรและระบบการสอนทำให้ความรู้ โลกทัศน์และความเชื่อของเยาวชน และชาวอาข่ารุ่นใหม่เป็นคนละชุดกับผู้อาวุโส และพ่อแม่ จากการศึกษาพบว่า ชาวอาข่ารุ่นใหม่ที่ย้ายมาเรียน และทำงานในต่างถิ่น ไม่สามารถทำพิธีกรรมแบบอาข่าดั้งเดิมได้จนต้องเปลี่ยนศาสนา รวมทั้งหลักสูตรในระบบโรงเรียนมักไม่มีการสอนในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของอาข่า แต่เป็นลักษณะการสอนเฉพาะเรื่อง เช่น หัตถกรรม หรือเรื่องภาษา เป็นต้น

- **ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงสื่อมวลชน** พบว่า ในอดีตความบันเทิง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของชาวอาข่า คือ การละเล่น และการร้องรำทำเพลงร่วมกันในลานวัฒนธรรมของชุมชนหลังจากทำไร่ทำนา รวมทั้งในประเพณีต่าง ๆ เช่น การไล่ชิงช้า ประเพณีลูกข่าง และชนไข่แดง เป็นต้น

ต่อมาเมื่อชุมชนอาข่ามีไฟฟ้า สื่อเพื่อความบันเทิงอย่างโทรทัศน์เริ่มเข้ามามีบทบาทกับชาวอาข่า และชุมชนมากขึ้นเป็นลำดับ ปัจจุบันครัวเรือนชาวอาข่าในชุมชนมีโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ และมีการติดตามดาวเทียม ทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เช่นเดียวในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ ยกเว้น ในกลุ่มผู้อาวุโส และผู้ที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทย แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า ได้ใช้การดูภาพเพื่อความบันเทิง ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีส่วนในกระบวนการเรียนรู้ การสร้างโลกทัศน์ และ ความเชื่อให้กับชาวอาข่าในชุมชนอีกด้วย

2. ภูมิหลัง และสถานการณ์ปัจจุบันทางด้านโครงสร้างทางการปกครองและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนอาข่าที่ศึกษา

แต่เดิมชุมชนอาข่ามีโครงสร้างทางการปกครองของตนเอง หน่วยงานการปกครองของอาข่าคือ หมู่บ้าน หมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีหัวหน้าผู้ปกครอง ซึ่งโดยทั่วไปจะมีหัวหน้าหมู่บ้าน 1 คน เป็นผู้นำเรียกว่า “เจ่วมา หรือเหยื่อมะ” มีความรับผิดชอบทั้งด้านการปกครองและพิธีกรรมชุมชน หัวหน้าหมู่บ้านมีหน้าที่รับผิดชอบรักษากฎระเบียบของหมู่บ้าน ทำการปรับไหม และตัดสินคดีร่วมกับผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านสืบทอดโดยทางสายตระกูลเป็นหลัก บุตรชายคนโตจะรับตำแหน่งสืบทอดจากบิดา หากไม่มีบุตรชายดังกล่าวจะให้ญาติที่ใกล้ชิดที่สุดมารับตำแหน่งแทน การเป็นหัวหน้าหมู่บ้านโดยการสืบทอดสายตระกูลนี้ ในทางปฏิบัติได้มีการผูกขาดหรือปฏิบัติเข้มงวดจนถือว่าเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ในบางกรณีหากไม่มีทายาทสืบทอดชาวบ้านในชุมชนอาจเลือกบุคคลอื่นให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านโดยการเสนอชื่อให้ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นรับรอง

โครงสร้างทางการปกครองแบบอาข่าดั้งเดิมประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งมีความรับผิดชอบแตกต่างกันไป ได้แก่ ตำแหน่ง “เจ่วมา” หรือเหยื่อมะ ผู้นำวัฒนธรรมและการปกครอง, ตำแหน่ง “เจ่วหย่า” หรือ ผู้ช่วยผู้นำวัฒนธรรมและการปกครอง, ตำแหน่ง “พี๊มา” หรือ เบ๊วหม่อ ทำหน้าที่เป็นผู้สวดในการประกอบพิธีกรรมแล้ว, ตำแหน่ง “จีมา” หรือ บาจี คือ ช่างตีเหล็กชุมชน, ตำแหน่ง “หน้าเหง่อ” เป็นนักผู้ไกลเกลี่ยและประสาสัมพันธ์ของชุมชน, “นยี่ผ่า” หมอทรงผู้รักษาโรค, ตำแหน่ง “ชะมา” หรือ “หละจ่า” คือ ผู้มีความรู้ความสามารถในการประสานกับสังคมภายนอก และตำแหน่ง “ย่องจ้องอ้านี้ม” เป็นแกนนำสอน หรือนำทางปฏิบัติเกี่ยวกับงานพิธีกรรมของชุมชน

ปัจจุบันโครงสร้างทางการปกครองภายในชุมชนมีผู้นำทางการปกครอง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน และ สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ในด้านการปกครอง และเป็นตัวแทนชุมชนการทำหน้าที่ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะที่ผู้นำทางวัฒนธรรมและคณะผู้อาวุโสตามโครงสร้างเดิมนั้นได้ทำหน้าที่ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งยังพบว่า กฎจารีตตามโครงสร้างแบบดั้งเดิมนั้นทั้งสองชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษา ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดกรณีพิพาท หรือการทำผิดจารีตประเพณี ผู้นำทางวัฒนธรรม และคณะผู้อาวุโสยังคงทำหน้าที่ในการไกลเกลี่ยและตัดสินตามกฎจารีตแบบอาข่าดั้งเดิม แต่อย่างไรก็ตาม กฎจารีต พิธีกรรม และวัฒนธรรมประเพณีบางประการได้ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป บุคคลหรือครัวเรือนบางส่วนที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น รวมทั้งชาวอาข่ารุ่นใหม่ในชุมชนมักไม่ได้ยึดถือหรือปฏิบัติตามกฎจารีตและวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม เนื่องจากได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน การไปทำงานต่างถิ่น และการเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้ความรู้และมโนทัศน์ของชาวอาข่ารุ่นใหม่ได้รับ

การปลูกฝังด้วยกระบวนการทางความคิดจากสถาบันทางอื่น ๆ ภายนอกชุมชนมากกว่าสถาบันทางสังคมภายในชุมชน และครอบครัวแบบอาช่าดั้งเดิม

สำหรับ “ปราชญ์ชาวบ้าน” ในชุมชนอาช่าที่ศึกษานั้น ชาวอาช่าเห็นว่า คือ ผู้รู้ที่ชาวบ้านในชุมชนให้การยกย่อง เชื่อถือ และเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านวัฒนธรรมประเพณี, ด้านสมุนไพร และการรักษาโรคแบบอาช่าดั้งเดิม, ด้านภาษา, ด้านงานช่าง (ตำแหน่งช่างตีเหล็ก) และด้านดนตรี เป็นต้น โดยมาก คือ ผู้อาวุโสของชุมชน ซึ่งตามโครงสร้างของอาช่าแบบดั้งเดิมนั้นจะเห็นได้ว่า มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจน แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ตำแหน่งต่าง ๆ ที่เคยมีบทบาทในชุมชนก็ลดความสำคัญลงไปตามลำดับ ตัวอย่างเช่น ตำแหน่งของบาคี หรือช่างตีเหล็ก ที่มีความสำคัญอย่างมากในอดีต เนื่องจากต้องรับผิดชอบในการตีเหล็กที่ใช้เป็นอาวุธและเครื่องมือในการทำมาหากิน แต่ปัจจุบันเมื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนหันมาใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นแบบสมัยใหม่ ตำแหน่งดังกล่าวจึงหลงเหลือเพียงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม แต่มิได้มีบทบาทสำคัญตามโครงสร้างสังคมแบบเดิม

อย่างไรก็ตาม สำหรับปราชญ์ชาวบ้านในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลซึ่งได้รับการยกย่องเป็นผู้รู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาและความชำนาญทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนซึ่งมีบทบาทเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เป็นผู้นำที่มีลักษณะของ “ผู้รู้” โดยมีคุณลักษณะของบุคคลที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่มั่งมีทั้งภูมิความรู้ และพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนในชุมชนได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการได้เข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชนที่ศึกษาทั้ง 2 พื้นที่ในระยะเวลาพอสมควรจึงสังเกตพบว่า แม้ผู้อาวุโสบางท่าน หรือผู้มีตำแหน่งทางวัฒนธรรมตามโครงสร้างแบบอาช่าดั้งเดิม จะเป็นผู้ที่มีภูมิความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาช่าเป็นอย่างดี แต่กลับพบว่า หากผู้นำทางวัฒนธรรม หรือผู้อาวุโสมีพฤติกรรมอันไม่เป็นที่ยอมรับบางประการสำหรับสมาชิกในชุมชน บุคคลนั้น ๆ แม้จะเป็นผู้นำ แต่กลับไม่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือสำหรับประชาชนในชุมชนเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสภาพชุมชนจะมีความเปลี่ยนแปลงไปแต่สิ่งที่ยังคงดำรงอยู่และทำให้ชุมชนอาช่าสามารถธำรงสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และ จารีตแบบอาช่าดั้งเดิมไว้ได้มาจนถึงปัจจุบัน พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. ระบบความเชื่อ และ ความเคารพผู้อาวุโส ตลอดจนบรรพบุรุษของชาวอาช่า
2. ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนที่สามารถรวมตัวกันและต้านทานต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน

3. ความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างผู้นำทางการปกครอง และผู้นำทางวัฒนธรรม รวมทั้งแกนนำผู้อาวุโสในชุมชน

4. กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและการนับถือบรรพบุรุษแบบอาช้านดั้งเดิมของกลุ่มผู้นำทางการปกครอง ปราชญ์รุ่นใหม่ และ แกนนำของชุมชน ซึ่งได้รับการชี้แนะและหล่อหลอมมาจากครอบครัว และ ชุมชน เมื่อคนกลุ่มนี้มีบทบาท และมีอิทธิพลทางความคิดต่อบุคคลอื่น ๆ จึงทำให้ชุมชนยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีและการนับถือบรรพบุรุษแบบอาช้านดั้งเดิม

5. มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจเพียงพอ เนื่องจากชุมชนอาช้าน และครัวเรือนบางส่วนที่ต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ทุนการศึกษา ประกอบกับเห็นว่าพิธีกรรมของอาช้านมีรายละเอียดและมีค่าใช้จ่ายในการทำพิธีมาก เช่น พิธีศพ

6. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการประกอบพิธีกรรม ประเพณี กฎจารีต และ ความเชื่อบางประการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในขณะนั้น ๆ เพื่อให้วัฒนธรรมประเพณีและการนับถือบรรพบุรุษแบบอาช้านดั้งเดิมยังคงอยู่

ข้อสรุปที่ 2 : ผลการวิจัยบทบาทปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 บทบาทหน้าที่ บทบาทเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ และการมีอันตรกิริยา (interaction) ต่อกันของบุคคลในชุมชน การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้นำทางการปกครองมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนใน 4 ลักษณะ คือ

1. บทบาทของผู้นำตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับตามกฎหมาย
2. บทบาทของผู้เชื่อมประสานระหว่างประชาชนในชุมชน และสถาบันทางสังคมภายนอก
3. บทบาทในฐานะผู้แทนของชุมชน
4. บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นอยู่ และทุกข์สุขของสมาชิกในชุมชน

ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้พบว่าสามารถจำแนก 2 ลักษณะ คือ ปราชญ์ผู้อาวุโส และปราชญ์รุ่นใหม่ประเมินตนเองว่า ไม่ได้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แต่เป็นมีบทบาทหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่า ประกอบกับ ปราชญ์ผู้อาวุโสนั้นมีข้อจำกัดในการสื่อสารภาษาไทย จึงยังไม่เข้าใจและไม่สามารถให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า แม้จะประเมินตนเองว่าไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แต่ปราชญ์รุ่นใหม่มีบทบาทในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

1. ความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยได้ และการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ
2. ลักษณะหน้าที่การงานทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า และการได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคมที่หลากหลาย
3. การยอมรับและความเชื่อถือในด้านความรู้ความสามารถจากสมาชิกในชุมชน รวมทั้งในด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับผู้นำทางการปกครอง และ อยู่ในสายตระกูลใหญ่ของชุมชนอีกด้วย

คุณลักษณะดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ปราชญ์รุ่นใหม่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเครือญาติ และ สายตระกูล ดังนั้น ปราชญ์รุ่นใหม่จึงมีบทบาทในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงด้วยปัจจัยทางด้านบทบาทหน้าที่ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. บทบาทของการเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนและผู้นำทางการปกครอง
2. บทบาทในฐานะสมาชิกในชุมชน, สมาชิกในกลุ่มเครือญาติ และสายตระกูล
3. บทบาทในฐานะการทำงานทางด้านการศึกษา และวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าอาข่า
4. บทบาทการเป็นตัวอย่างในทางปฏิบัติตามแนววัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าแบบดั้งเดิมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 แหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

แหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ภายนอกชุมชน โดยเป็นลักษณะของการฝึกอบรมทั้งในและนอกชุมชน

การเข้าร่วมประชุมและเสวนา รวมทั้งการนำข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปแจ้งให้กับประชาชนในชุมชนได้ทราบ การเปิดรับสื่อมวลชน และ การแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งพบว่า มีแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญ 5 แหล่ง คือ

1. หน่วยงานทหารในพื้นที่, 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3. หน่วยงานราชการในสังกัดอำเภอ
4. สื่อมวลชน และ 5. การแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันทั้งในและนอกชุมชน

สำหรับปราชญ์รุ่นใหม่ พบว่า มีแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญ 3 แหล่ง ได้แก่

1. สื่อมวลชน ซึ่งเป็นลักษณะของการเปิดรับสื่อมวลชนประจำวัน , 2. การแลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมประชุมและเสวนาในด้านวัฒนธรรมประเพณีของอาชาที่มีการเชื่อมโยงเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และ 3. การแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน

2.3 กรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองและ ปราชญ์ชาวบ้าน : การให้ความหมาย และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำทางการปกครองได้ให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงใน 2 ลักษณะ คือ

1. การให้ความหมายโดยอธิบายถึงการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านเกษตรซึ่งเป็นลักษณะเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค, การทำเกษตรแบบผสมผสานโดยการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อปลูกข้าว พืชผักหลากหลายชนิดและเลี้ยงสัตว์ และการผลิตและนำปุ๋ยหมักชีวภาพมาใช้ในการเกษตรเพื่อลดรายจ่าย ส่วนการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความพออยู่พอกิน, การประมาณตนเอง, การพึ่งตนเอง, ความประหยัด, การออม และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

2. การให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีที่มาจากความรู้และการตีความตามสภาพแวดล้อมทางสังคมและประสบการณ์ของตนเอง ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณีของชาวอาชาแบบดั้งเดิม, การปฏิบัติตามวัฒนธรรมแบบอาชาดั้งเดิม, วิธีการทำมาหากิน และการดำรงชีพของชาวอาชา

ในด้านความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประเมินตนเองว่าสามารถปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ ส่วนคนในชุมชนจะมีทั้งกลุ่มที่สามารถปฏิบัติได้และปฏิบัติไม่ได้ หรือไม่ได้ปฏิบัติ, กลุ่มที่ 2 ประเมินตนเองว่าไม่สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ส่วนคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องจากยังยากจนและมีค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ทำให้เป็นหนี้

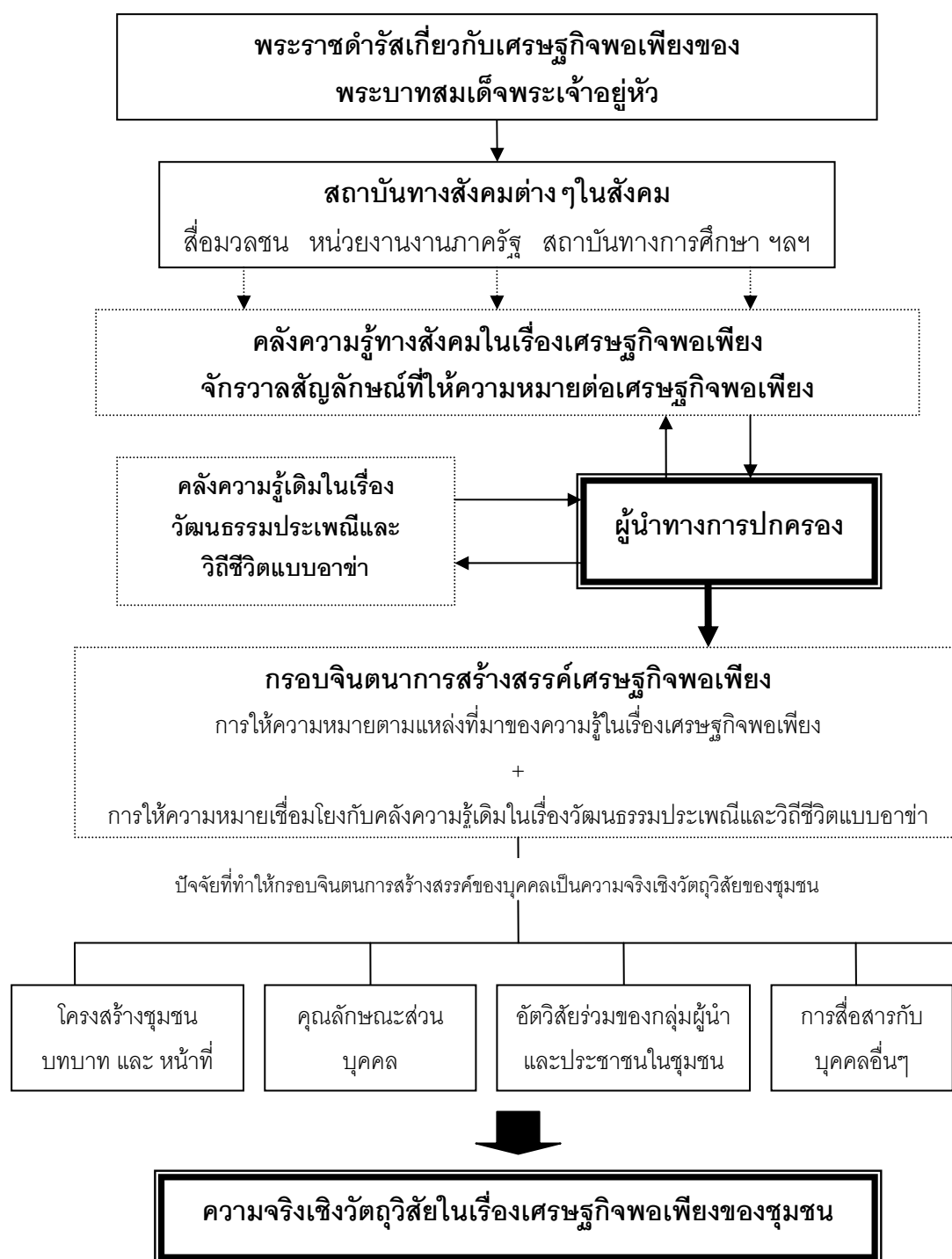
สำหรับปราชญ์ชาวบ้านนั้น ปราชญ์ผู้อาวุโสแม้จะเคยได้ยินคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” แต่ยังไม่เข้าใจความหมาย และรายละเอียดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่สามารถให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงได้ ในขณะที่ปราชญ์รุ่นใหม่ ได้ให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินชีวิตที่อยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าแบบดั้งเดิม โดยปราชญ์รุ่นใหม่เห็นว่า “การวัดความรวยความจนนั้นไม่สำคัญเท่ากับการพิจารณาความพออยู่พอกิน คือ ครัวเรือนนั้นสามารถผลิตข้าวได้พอกินตลอดทั้งปีหรือไม่” สำหรับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปราชญ์รุ่นใหม่เองเห็นว่า หากประพฤติ ปฏิบัติตามแนวทางที่บรรพบุรุษของชาวอาข่าได้วางแนวทางมาแล้ว นั่นคือ การปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้พยายามเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าแบบดั้งเดิม และประยุกต์เปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์และสภาพแวดล้อมทางสังคม ส่วนคนในชุมชนมีทั้งส่วนที่ยังปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีแบบอาข่าได้ และ ส่วนที่ไม่สามารถปฏิบัติ เนื่องจาก การลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบชนเผ่าของตน ประกอบกับปัญหาเรื่องที่ดิน และทุน ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองไปด้วย

2.4 แผนภาพแสดงองค์ประกอบในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง

จากผลการวิจัยในส่วนของบทบาทปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างแผนภาพเพื่ออธิบายองค์ประกอบและมโนทัศน์ต่าง ๆ ในการเข้าด้วยกันเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัยที่ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาในส่วนนี้พบว่า ผู้นำทางการปกครองนั้นมีบทบาทโดยตรงในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้านนั้นมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่ามากกว่าซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในข้อสรุปที่ 3 ต่อไป ดังนั้นแผนภาพในส่วนนี้จึงเป็นแผนภาพแสดงองค์ประกอบในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองเท่านั้น

ภาพที่ 9.1

แสดงการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้นำทางการปกครอง

* หมายเหตุ สัญลักษณ์ $\longleftrightarrow$ แสดงลักษณะการแลกเปลี่ยนทางความหมายร่วมกัน (share meaning) ระหว่าง
ความหมายของตนเองกับบุคคลอื่นๆ หรือ สถาบันทางสังคมอื่นๆซึ่งเป็นแหล่งที่มาของความรู้

จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริสเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้นำแนวพระราชดำริไปวิเคราะห์ ตีความ และนำไปสู่การให้คำจำกัดความในฐานะ “ปรัชญา” ซึ่งถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชน และเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ ของสถาบันทางสังคม เมื่อนโยบายลงมาสู่แผนการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ทำให้สถาบันทางสังคมต่าง ๆ สร้างสิ่งที่เรียกว่า “คลังความรู้ทางสังคมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้น โดยการสร้างจักรวาลสัญลักษณ์ของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การให้คำจำกัดความ การวิเคราะห์และการตีความ นโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การสร้างคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ จึงเป็นความจริงเชิงวัตถุวิสัยสำหรับผู้นำทางการปกครองนั่นเอง

เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปปฏิบัติโดยมีเป้าหมายที่ชุมชนต่าง ๆ ย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้นำทางการปกครอง เมื่อสถาบันทางสังคมที่เป็นแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงทำการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ จะไปนำสู่การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของผู้นำทางการปกครอง ซึ่งจากแผนภาพจะเห็นได้ว่า ผู้นำทางการปกครอง มีคลังความรู้ทางสังคมที่มีมาแต่เดิมอยู่แล้ว ซึ่งทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมนั้น ไม่ได้มองผู้รับสารที่ได้รับการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยว่าเป็นผู้ถูกกระทำ หรือ passive audience แต่เป็นการแลกเปลี่ยนทางความหมาย (share meaning) โดยมีพื้นฐาน คือ คลังความรู้ทางสังคมเดิม ดังนั้น ความรู้ใหม่ที่ได้รับการถ่ายทอดจะถูกนำไปวิเคราะห์ ตีความ และเชื่อมโยงบนพื้นฐานตามคลังความรู้เดิมของบุคคล ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้จากการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองที่ให้ ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงโดยเชื่อมโยงจากการวิเคราะห์ ตีความจากวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้านดั้งเดิม

ทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมนั้น อธิบายให้เห็นว่า เมื่อบุคคล ซึมซับ(internalize)ความรู้ หรือ ความจริงเชิงวัตถุวิสัยเข้าไปในคลังความรู้ทางสังคมตามอัตวิสัยของตนเองแล้ว ความรู้ หรือความจริงนั้น ๆ จะถูกสร้างเป็นกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ หรือ ภาพในใจของบุคคล ซึ่งเบอร์เกอร์และลัคมานเรียกว่า การแบ่งประเภท หรือ typification ที่ทำให้บุคคลสามารถแยกแยะและให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ ตามอัตวิสัยของตนเอง ดังนั้น เมื่อผู้นำทางการปกครองได้ ซึมซับความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในคลังความรู้ทางสังคมตามอัตวิสัยของ

ตนและเชื่อมโยงกับคลังความรู้ทางสังคมเดิมจึงก่อให้เกิดกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงตามอัตวิสัยของตนเอง ในขณะที่เดียวการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่ทำให้กรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล หรือ ในที่นี้ คือ ผู้นำทางการปกครอง และ ปราชญ์รุ่นใหม่ กลายเป็นความจริงเชิงวัตถุวิสัย หรือ คลังความรู้ทางสังคมเพื่อจะถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นๆ ในชุมชน นั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. บทบาทและหน้าที่ 2. การยอมรับบทบาทของสมาชิกในชุมชน 3. คุณลักษณะส่วนบุคคล 4. อัตวิสัยร่วม(intersubjectivity) และ 5. การสื่อสารไปสู่บุคคลอื่นๆ ในชุมชน

ข้อสรุปที่ 3: ผลการวิจัยบทบาทปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 การวิเคราะห์สัญลักษณ์ (symbol) และสัญลักษณ์ (sign) จากพิธีกรรมและประเพณี, กฎจารีต ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ, ภาษิตและคำสอน, คติและความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตประจำวันของชาวอาข่าแบบดั้งเดิมซึ่งพบสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ความพอประมาณ

- วิธีการดำรงชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานการเกษตรแบบยังชีพ การเพาะปลูกข้าว พืชผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ และการอาศัยป่าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต
- วิธีการบริโภคที่เรียบง่ายสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
- คุศโลบายที่อยู่ในข้อห้าม คติความเชื่อ และพิธีกรรมประเพณีที่สอนให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี เช่น ข้อห้ามเรื่องการตัดไม้ และการล่าสัตว์

ความมีเหตุผล

- การพึ่งตนเองและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น กินในสิ่งที่ปลูก และปลูกในสิ่งที่กิน
- การประกอบพิธีกรรมและประเพณี มีคุศโลบายที่เกี่ยวข้องกับการได้มีอาหารเพื่อบริโภคทั้งข้าว และการเลี้ยงสัตว์ของชาวอาข่า เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม
- การใช้วัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติ โดยพึ่งพาเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาในการประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เช่น เครื่องมือการเกษตร วัสดุอุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

- การพึ่งพากันเองภายในชุมชน ด้วยวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนกันด้วยแรงงาน หรือการเอามื้อ / เอแรง

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

- ภูมิคุ้มกันทางด้านกายภาพ ได้แก่ กุศโลบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการป่าของชาวอาข่าที่อยู่ในข้อห้าม พิธีกรรม ประเพณี และกฎจารีตต่าง ๆ โดยการแบ่งพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์เป็นป่าอนุรักษ์ และป่าต้นน้ำ เพื่อให้มีแหล่งปัจจัยสี่ทางธรรมชาติ

- ภูมิคุ้มกันทางการดำรงชีวิต ได้แก่ การรู้จักการทำมาหากินที่มีความกลมกลืนอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ย่อมหมายถึง ความอยู่รอดในการดำรงชีวิตได้ โดยอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม เพราะถึงแม้เกิดวิกฤติอาหาร ภัยธรรมชาติต่าง ๆ แต่หากมีภูมิปัญญาในการใช้ป่าเป็นแหล่งอาหารได้ย่อมหมายถึงความอยู่รอด

- ภูมิคุ้มกันทางสังคม ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมการรวมกลุ่มและการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนผ่านพิธีกรรมและประเพณี

- ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ได้แก่ การใช้ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ บรรพบุรุษ รวมทั้งการประกอบพิธีกรรม ประเพณี เป็นเครื่องมือสร้างขวัญกำลังใจ และคุณธรรมในการดำรงชีวิต

เงื่อนไขความรู้

- การสร้างองค์ความรู้ต่างๆและภูมิปัญญาของชนเผ่า โดยอาศัยวัฒนธรรม ประเพณี ได้แก่ พิธีกรรม ประเพณี กฎจารีต ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ ฯลฯ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดไปยังสมาชิกและชาวอาข่ารุ่นต่อ ๆ ไป

- การเรียนรู้และการปรับตัวตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรม ประเพณี และความเชื่อบางประการที่สอดคล้องกับกฎหมายการทำมาหากิน และสภาพสังคมปัจจุบัน

เงื่อนไขคุณธรรม

- วัฒนธรรมประเพณีเป็นเครื่องในการสร้างคุณธรรมสำหรับชาวอาข่า โดยคุณธรรมที่พบได้แก่ ความกตัญญู การให้เกียรติ และเคารพผู้อาวุโส, การรู้จักแบ่งหน้าที่และเวลาในการทำมาหากินและการพักผ่อน ซึ่งสะท้อนจากพิธีกรรมในรอบปีของชาวอาข่า, การแบ่งปันความร่วมมือกับส่วนรวมและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน ซึ่งสะท้อนจากการรวมกลุ่มและความร่วมมือในการจัดพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนการแบ่งปันด้านอาหาร และแรงงาน ดังนั้น ด้วยพื้นฐานด้านการแบ่งปันและความเอื้อเฟื้อจึงทำให้การเปียดเบียนเอารัดเอาเปรียบกันน้อย

3.2 บทบาทหน้าที่ของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครอง

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทของปราชญ์ผู้อาวุโสในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า ได้แก่ บทบาทการสืบทอด และการดำรงคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าแบบดั้งเดิม รวมทั้งการสร้างคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบางประการไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้น

สำหรับบทบาทของปราชญ์รุ่นใหม่ในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีบทบาทเช่นเดียวกับปราชญ์ผู้อาวุโส แต่บทบาทที่เพิ่มเติมยิ่งไปกว่านั้น คือ บทบาทในการสร้างความหมายใหม่ให้กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า โดยการให้คำอธิบายและให้ความหมายที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีของอาข่าแบบดั้งเดิมนั้น ๆ บทบาทในการสร้างเอกสารหลักฐานในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าแบบดั้งเดิมให้เป็นรูปธรรม และบทบาทในการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมประเพณีทั้งภายในและภายนอกชุมชน

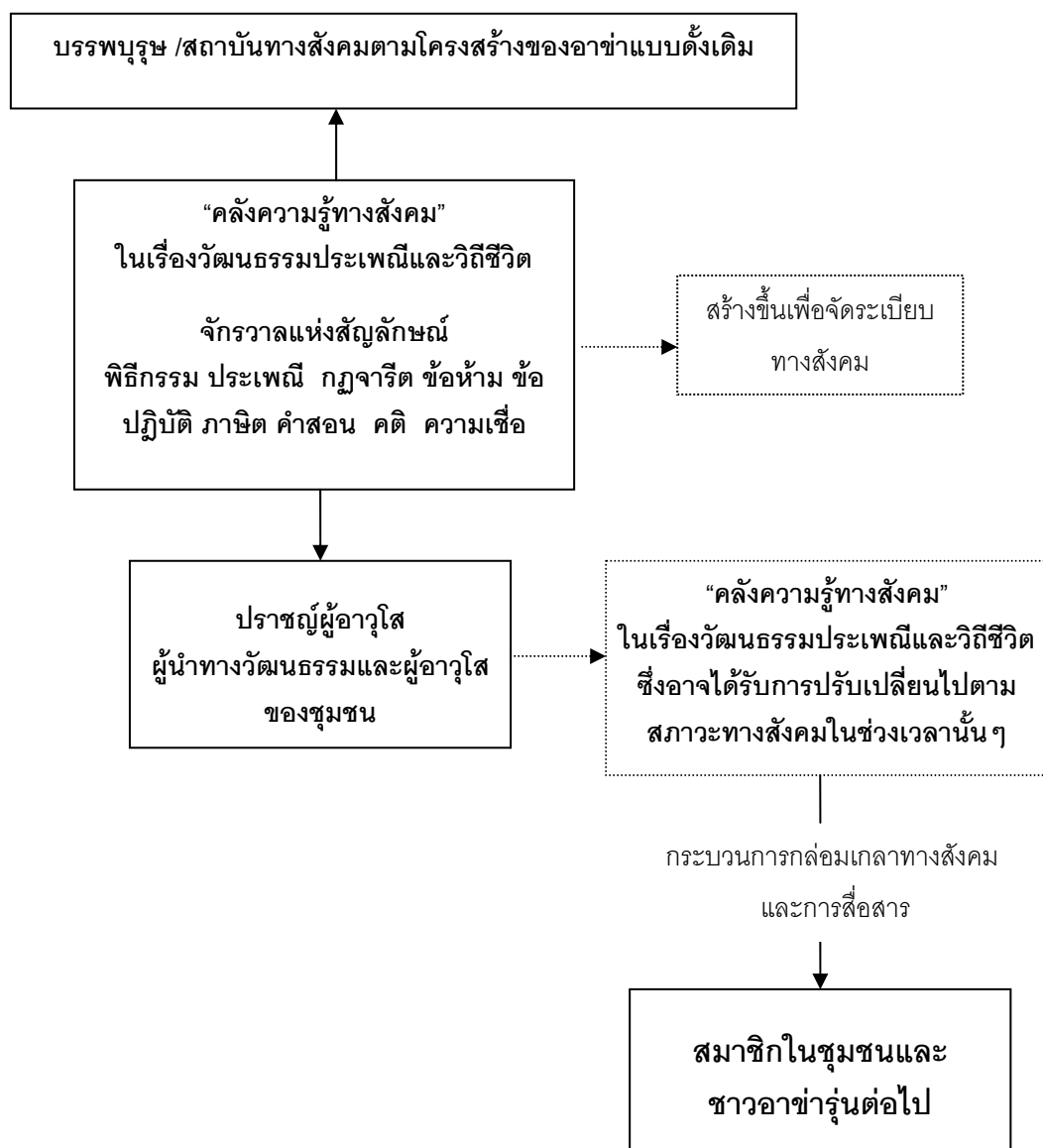
ในส่วนบทบาทของผู้นำทางการปกครอง พบว่า ผู้นำทางการปกครองมีบทบาทในการส่งเสริม และทำให้วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน และ บทบาทในฐานะสมาชิกของชุมชน รวมทั้งในระดับครอบครัว การศึกษาครั้งนี้ความสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างผู้นำทางการปกครอง และผู้นำทางวัฒนธรรม และกลุ่มผู้อาวุโสที่มีบทบาทในชุมชน ผู้นำทางการปกครองฯจึงมีส่วนในการสืบทอดตำแหน่ง และสืบทอดองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีจากปราชญ์ผู้อาวุโสอีกด้วย

3.4 แผนภาพแสดงบทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า

จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้นำมาสร้างแผนภาพเพื่ออธิบายเชื่อมโยงและสรุปบทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า ดังนี้

ภาพที่ 9.2

แผนภาพแสดงการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยของปราชญ์ผู้อาวุโส
ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า

จากแผนภาพข้างต้นสามารถนำมาอธิบายบทบาทของปราชญ์ผู้อาวุโสในการสร้าง
ความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า ได้ดังนี้ ปราชญ์ผู้
อาวุโส ซึ่งในที่นี้นั้นมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน จะทำหน้าที่ในการรับคลัง
ความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตจากบรรพบุรุษในรุ่นก่อน ๆ โดยคลัง
ความรู้ทางสังคมที่รับมานี้ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณี กฎจารีต ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ

บางประการเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกับสภาวะทางสังคมในช่วงเวลานั้นและขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและการตัดสินใจในคณะผู้อาวุโสของชุมชนนั้น ๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น การปรับเปลี่ยนจำนวน และรูปแบบการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เหมาะกับการประกอบอาชีพของชาวอาข่าในปัจจุบัน รวมทั้งความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายของไทย เช่น ความเชื่อเรื่องการเกิดลูกแฝดแล้วต้องฆ่า เป็นต้น

โดยสถาบันทางสังคมตามโครงสร้างแบบอาช่าดั้งเดิมนั้น ได้สร้างคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช่าแบบดั้งเดิมนั้น โดยมีจักรวาลสัญลักษณ์ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ พิธีกรรม ประเพณี กฎจารีต ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ ภาษิต คำสอน คติความเชื่อ เพื่อทำหน้าที่ในการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม และการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนอาช่า ปราชญ์ผู้อาวุโสจึงมีบทบาทในการสืบทอด และการดำรงคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาช่าแบบดั้งเดิม รวมทั้งการสร้างคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาช่าใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงบางประการไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้น

ดังนั้น ปราชญ์ผู้อาวุโส รวมทั้งกลุ่มผู้นำทางวัฒนธรรมและผู้อาวุโสของชุมชน จึงมีบทบาทในการส่งต่อคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาช่าแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นความจริงเชิงวัตถุวิสัยไปสู่สมาชิกในชุมชน โดยใช้กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม (socialization) และกระบวนการสื่อสารทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชน

ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้ปราชญ์ผู้อาวุโสสามารถดำรงคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช่าดั้งเดิมให้คงอยู่ในชุมชนได้ด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ระบบโครงสร้างทางสังคมอาช่าแบบดั้งเดิมที่ให้ความเคารพผู้อาวุโส
2. ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างปราชญ์ผู้อาวุโสกับผู้นำทางการปกครอง
3. การสร้างความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของสถาบันทางสังคมโดยอ้างถึงอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณบรรพบุรุษ และอำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นได้
4. การเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนให้กับชุมชนทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตประจำวัน
5. การมีความสามารถที่หลากหลาย ทำให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสมาชิกในชุมชน
6. การช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่องเมื่อเกิดปัญหาและข้อพิพาทในชุมชน

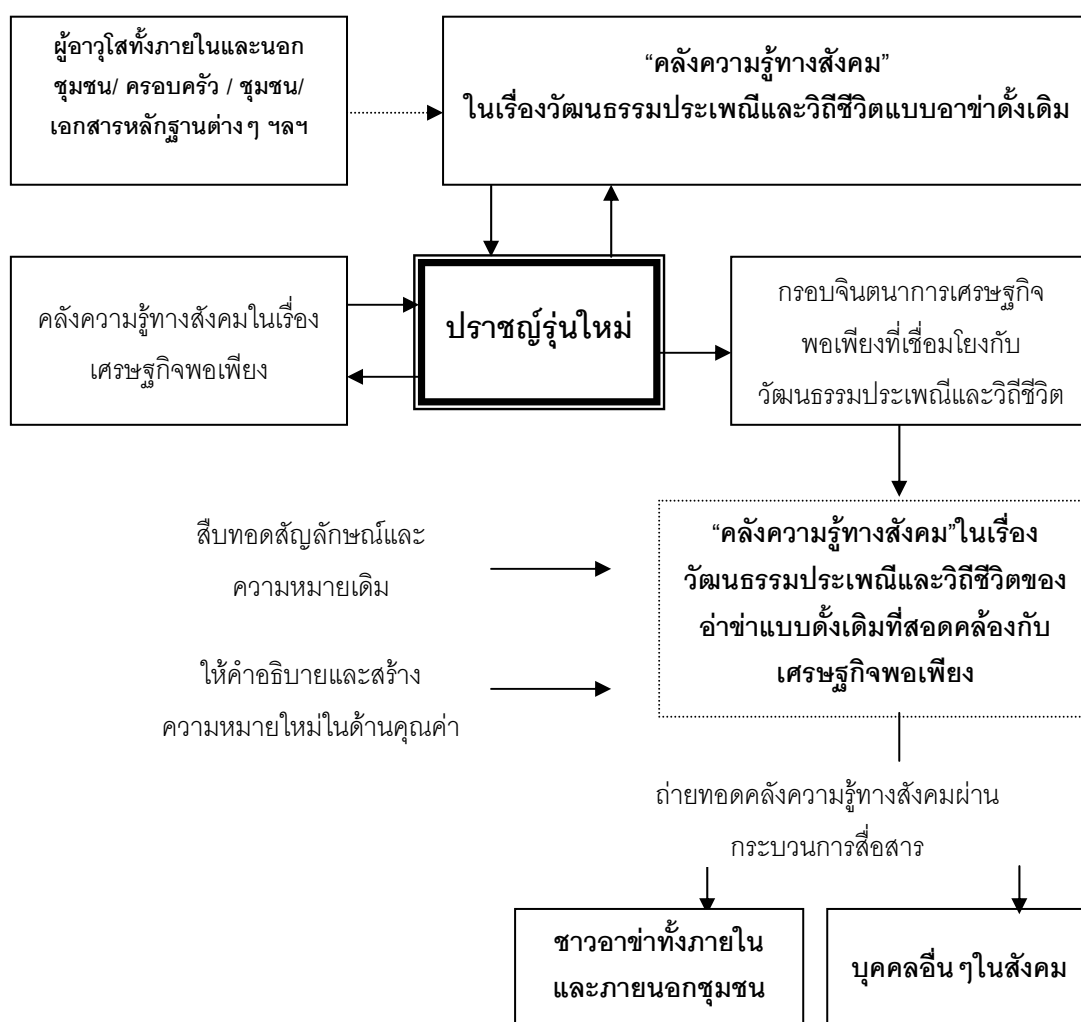
7. การยอมรับความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบ
อาช้ำดั้งเดิม

8. การกล่อมเกลாதงสังคมในระดับครอบครัว และ เครือญาติเพื่อสร้างผู้สืบทอด
ทางวัฒนธรรมประเพณีและองค์ความรู้แบบอาช้ำดั้งเดิม

ภาพที่ 9.3

แผนภาพแสดงการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของปราชญ์รุ่นใหม่

ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาช้ำ

จากแผนภาพข้างต้นสามารถนำมาอธิบายบทบาทของปราชญ์รุ่นใหม่ในการสร้าง
ความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคลทำให้ที่มาของความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม

ประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิมนั้นมีที่มาจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะอย่างมีกระบวนการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อพยายามสร้างองค์ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช้ำให้มีเอกสารหลักฐานที่เป็นรูปธรรมซึ่งถ่ายทอดโดยชาวอาช้ำ เนื่องจากที่ผ่านมาเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช้ำนั้น มักได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลภายนอก ด้วยเหตุนี้คลังความรู้ทางสังคมซึ่งเป็นความจริงเชิงวัตถุวิสัยสำหรับปราชญ์รุ่นใหม่จึงมีที่มาจากหลายแหล่ง ในขณะเดียวกันได้ซึมซับคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (ดังที่ได้อธิบายในแผนภาพ 5.1) โดยปราชญ์รุ่นใหม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนทางความหมายจากแหล่งที่มาของรู้ต่าง ๆ จนกลายเป็นกรอบจินตนาการสร้างสรรค์กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาช้ำแบบดั้งเดิมที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น กระบวนการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยของปราชญ์รุ่นใหม่จึงเป็นการสร้างคลังความรู้ทางสังคมที่ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ 1. สืบทอดจักรวาลสัญลักษณ์และคงความหมายเดิมตามคลังความรู้ทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิม และ 2. การสร้างความหมายใหม่ให้กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช้ำ โดยการให้คำอธิบายและให้ความหมายที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีของอาช้ำแบบดั้งเดิมนั้น ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อปราชญ์รุ่นใหม่มีกระบวนการสื่อสาร และอันตรกิริยาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งชาวอาช้ำภายใน และนอกชุมชน รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ในสังคมด้วยบทบาทและหน้าที่ คลังความรู้ทางสังคมซึ่งเป็นความจริงเชิงวัตถุวิสัยนั้นจะถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลต่าง ๆ ในสังคม

ข้อสรุปที่ 4: กระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช้ำที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน

4.1 กระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน

ผลการวิจัยกระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำทางการปกครอง พบว่า ผู้นำทางการปกครองมีกระบวนการสื่อสารใน 2 ลักษณะ คือ

1. การสื่อสารแบบเป็นทางการ คือ การให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง โดยมีการกำหนดวันเวลา รูปแบบการสื่อสารไว้ล่วงหน้า การสื่อสารลักษณะนี้ ได้แก่ การจัดประชุมและอบรมให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง, การประชุมหมู่บ้าน, การสื่อสารผ่านหอกระจายข่าว และบอร์ดข่าวสาร

2. การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คือ การสื่อสารในชีวิตประจำวันซึ่งผู้นำทางการปกครองไม่ได้กำหนดเนื้อหาและรูปแบบการสื่อสารใด ๆ ไว้ เป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยการสื่อสารลักษณะนี้ ได้แก่ การสนทนาในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนการให้คำปรึกษากับลูกบ้านเป็นกลุ่มและรายบุคคล รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน

สำหรับกระบวนการสื่อสารของปราชญ์รุ่นใหม่เพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการสื่อสารภายในชุมชน โดยใช้รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ทั้งกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารแบบกลุ่มภายในเครือญาติเป็นหลัก รวมทั้งกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของสมาคมอาชาฯ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาชาฯ รวมทั้งการใช้สื่อตัวอย่าง คือ การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และการสร้างเครือข่ายของครัวเรือนที่สนใจปฏิบัติตามในเครือญาติและสายตระกูลของตนเองก่อน ซึ่งปราชญ์รุ่นใหม่เชื่อว่า กระบวนการสื่อสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ดีที่สุดสำหรับเขา คือ การเป็นแบบอย่างกับผู้อื่น

2. กระบวนการสื่อสารภายนอกชุมชน คือ การสื่อสารในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการบรรยาย ในการประชุม และงานเสวนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาชาฯ เพื่ออธิบายและถ่ายทอดให้เห็นถึงความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และ สื่อมวลชน

4.2 กระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาชาฯ

ผลการวิจัยกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ผู้อาวุโสเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีและ วิถีชีวิตของชาวอาชาฯ พบว่า มีรูปแบบการสื่อสาร 4 รูปแบบ ดังนี้ 1. การสื่อสารผ่านพิธีกรรมและประเพณีในชุมชน, 2. การสื่อสารผ่านกฎจารีตของอาชาฯโดยการตัดสินใจ โกลเกลี้ย ข้อพิพาทภายในชุมชน, 3. การสื่อสารในวิถีชีวิตประจำวันและวิถีทำมาหากิน และ 4. การเป็นแบบอย่างและที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมประเพณีของอาชาฯแบบดั้งเดิมให้กับชุมชน

สำหรับกระบวนการสื่อสารของปราชญ์รุ่นใหม่ สามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1. การสื่อสารภายในชุมชน และ 2. การสื่อสารภายนอกชุมชน โดยการสื่อสารภายในชุมชน ได้แก่ รูปแบบการเป็นที่ปรึกษาในด้านวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น, การสร้างเครือข่ายทางการสื่อสารภายในชุมชนซึ่งมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การสร้างสื่อตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ คือ ตัวอย่างการเกษตรตามภูมิปัญญาอาข่าดั้งเดิม และการประพาดิตนเป็นแบบอย่าง

การสื่อสารภายนอกชุมชน ได้แก่ การสื่อสารในลักษณะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการบรรยาย ในการประชุม และงานเสวนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชาวอาข่า เพื่ออธิบายและถ่ายทอดให้เห็นถึงความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การสร้างเครือข่ายทางการสื่อสารภายในกลุ่มชนเผ่าอาข่า, การสื่อสารผ่านสื่อต้นแบบ คือ โรงเรียนทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน

ข้อสรุปที่ 5: การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนและความสอดคล้องกับความจริงเชิงวัตถุวิสัยของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครอง

5.1 การศึกษากรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนอาข่าที่ศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชาวอาข่าในชุมชนที่ศึกษาทั้ง 5 กลุ่มอายุนั้นได้ให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถสรุปและจัดกลุ่มความหมายได้ดังนี้ คือ 1. การปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภค และส่วนที่เหลือนำไปขาย, 2. การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ หมู ไก่ ปลา กบ เพื่อบริโภคและส่วนที่เหลือนำไปขาย, 3. การทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตร, 4. มีพออยู่พอกิน, 5. มีเงินพอใช้จ่าย และไม่เป็นหนี้, 6. การประหยัด และรู้จักใช้เงิน, 7. การออม, 8. การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน, 9. วิถีชีวิตประจำวันที่ชาวอาข่าปฏิบัติอยู่แล้ว, 10. การปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีแบบอาข่าดั้งเดิม

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชุมชนตามกลุ่มอายุต่าง ๆ กับผู้นำทางการปกครองและปราชญ์ชาวบ้าน ดังแสดงในตารางที่ 8.3 จะพบว่า การให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงของทั้งสองกลุ่มนั้นมีความสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่ ทั้งความหมายที่มาจากสถาบันทางสังคมภายนอกและความหมายที่บุคคลทั้งสองกลุ่มวิเคราะห์และตีความตามประสบการณ์ในเรื่องของหลักและแนวทางการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

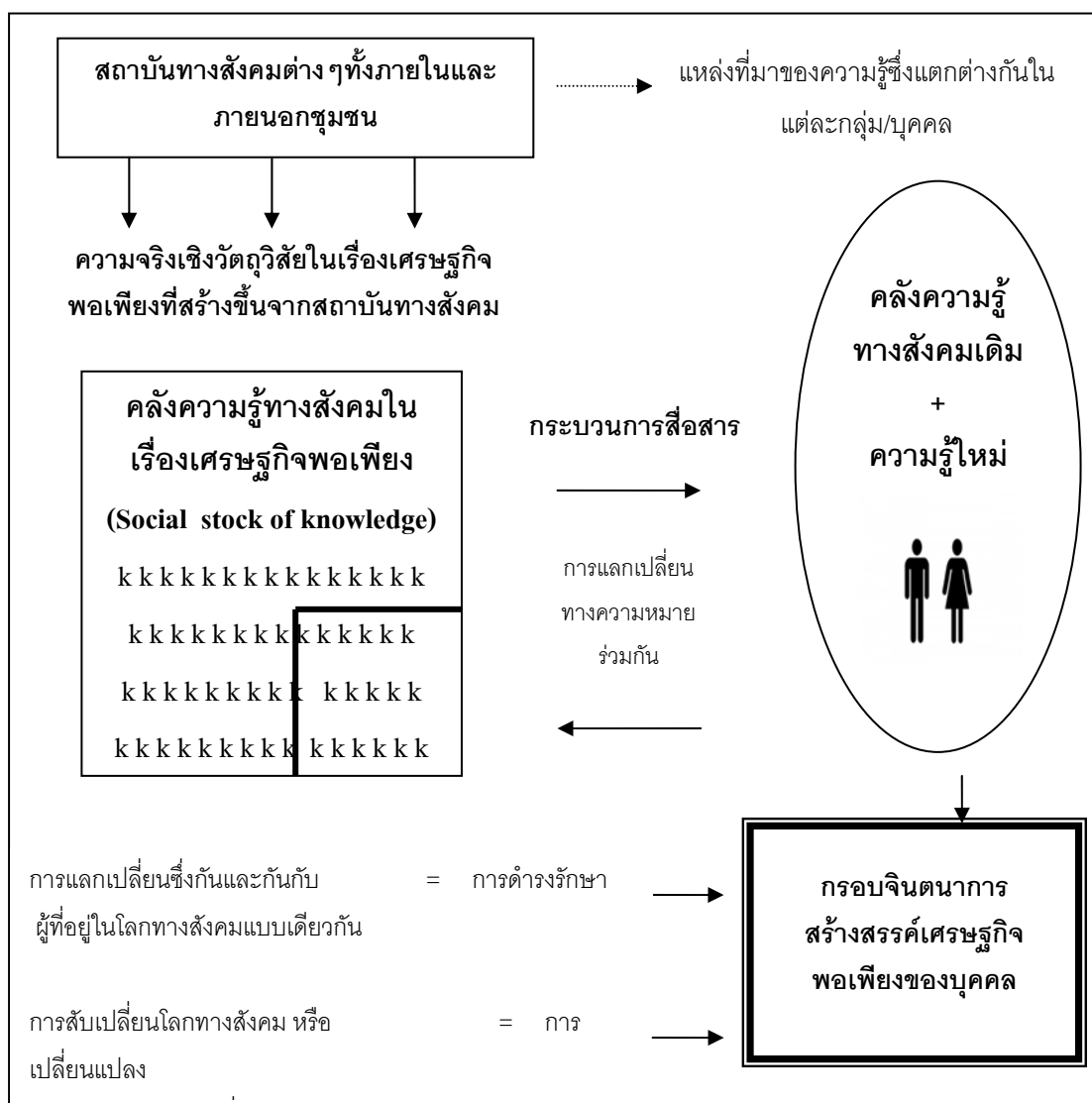
กับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่าแบบดั้งเดิม ทั้งนี้หากพิจารณาถึงแหล่งที่มาของ ความรู้ นั้นมีส่วนที่ทั้งสองกลุ่มได้มาจากแหล่งความรู้ที่ใกล้เคียง หรือเหมือนกัน รวมทั้งด้วย ลักษณะทางสังคมที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันภายในชุมชน เนื่องจากสังคมภายในชุมชน นั้นเป็นสังคมเล็ก ๆ ที่อยู่อาศัยในลักษณะเครือญาติและคนในชุมชนจะรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี อีกด้วย

5.2 แผนภาพแสดงการสร้างการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัย หรือกรอบ จินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนอาข่า

จากผลการวิจัยกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้นำมา วิเคราะห์ และ สร้างแผนภาพแสดงการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของประชาชนในชุมชนอาข่า ซึ่ง เป็นกระบวนการที่บุคคลนั้น ๆ ได้สร้างกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง นั้นเอง

ภาพที่ 9.4

แสดงการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของบุคคลในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

จากแผนภาพข้างต้นนี้ บุคคลหรือในที่นี้วิเคราะห์ในลักษณะของกลุ่มบุคคลในแต่ละช่วงอายุนั้นมีแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากสถาบันทางสังคมต่างๆ กรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีอันตรกิริยาทางสังคม (social interaction) รวมทั้งกระบวนการสื่อสารกับบุคคล และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ โดยเกิดการแลกเปลี่ยนทางความหมายร่วมกัน (share meaning) ระหว่างความหมายของตนเองกับบุคคลอื่นหรือ สถาบันทางสังคมซึ่งเป็นแหล่งที่มาของความรู้ โดยคลังความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคมมักจะได้รับการถ่ายทอดไปถึงบุคคลเพียงบางส่วน และเป็นมักจะเป็นส่วนที่สอดคล้องกับอัตวิสัยของ

บุคคล หรือสอดคล้องกับคลังความรู้ทางสังคมที่มีอยู่เดิมของบุคคลนั่นเอง ซึ่งเห็นได้จากผลการวิจัยถึงการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงที่บุคคลจะวิเคราะห์และตีความตามประสบการณ์ของตนเองและคลังความรู้เดิม โดยเฉพาะคลังความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า

ทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงอธิบายให้เห็นว่า กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้นสามารถดำรงอยู่ และเปลี่ยนแปลงได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ กระบวนการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนทางความหมายซึ่งกันและกัน โดยการสื่อสารและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันกับผู้ที่อยู่ในโลกทางสังคมแบบเดียวกัน จะทำให้กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้นดำรงอยู่ได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่การสับเปลี่ยนโลกทางสังคม หรือลักษณะสังคมเฉพาะที่บุคคลดำรงอยู่ เช่น ชาวอาข่าที่ย้ายถิ่นฐานไปทำงาน หรือไปเรียนต่างถิ่น, การได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และการมีประสบการณ์ใหม่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้น ๆ

ข้อสรุปที่ 6 : สรุปทฤษฎีมูลฐานที่ได้จากการศึกษาและแบบจำลององค์ประกอบการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยและการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากทฤษฎีมูลฐาน

จากผลการวิจัยที่ได้ทั้งหมด สามารถนำมาสรุปเป็นทฤษฎีมูลฐาน กล่าวคือ การศึกษาครั้งนี้ได้ค้นพบ องค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครอง โดยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่ดำรงอยู่แล้วในชุมชน และนำไปสู่การสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชน ดังนี้คือ

- 1 โครงสร้างชุมชน บทบาท และ หน้าที่
- 2 คุณลักษณะส่วนบุคคล
- 3 แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 4 ความจริงเชิงอัตวิสัยร่วมของประชาชนในชุมชน
- 5 กระบวนการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัย หรือ คลังความรู้ทางสังคมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชนในชุมชน

จากองค์ประกอบทั้งหมดสามารถนำมาสร้างแบบจำลองการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนได้ดังนี้

จากแบบจำลององค์ประกอบการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยและการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสามารถนำมาอธิบายความเชื่อมโยงในแต่ละปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชน ดังนี้

1. **โครงสร้างชุมชน บทบาท และหน้าที่** แต่เดิมชุมชนอาข่ามีโครงสร้างทางการปกครองของตนเอง หน่วยงานการปกครองของอาข่าคือ หมู่บ้าน หมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีผู้นำเรียกว่า **เจ๋อมา** หรือ หย่อมะ ซึ่งเป็นทั้งผู้นำทางวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และการปกครองร่วมกับคณะผู้อาวุโสของชุมชนในตำแหน่งต่าง ๆ ปัจจุบันโครงสร้างทางการปกครองภายในชุมชนมีผู้นำทางการปกครองซึ่งได้รับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายจากรัฐ ในขณะที่ผู้นำทางวัฒนธรรมและคณะผู้อาวุโสตามโครงสร้างเดิมนั้นได้ลดบทบาทเหลือเพียงด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ผู้อาวุโสที่พบในการศึกษาคั้งนี้ มีตำแหน่งผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ดังนั้น ในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง **ผู้นำทางการปกครอง** จึงมีบทบาทในฐานะผู้นำที่ได้รับอำนาจหน้าที่จากรัฐ, บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน, บทบาทในฐานะผู้แทนของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้เชื่อมประสานในนำความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้นจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ มาถ่ายทอดสู่สมาชิกในชุมชน

ในขณะที่ **ปราชญ์ชาวบ้าน** ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ **ปราชญ์ผู้อาวุโส และปราชญ์รุ่นใหม่** มีบทบาทในการสืบทอด และการดำรงคลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าแบบดั้งเดิม นอกจากนั้นด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคลของปราชญ์รุ่นใหม่ซึ่งสามารถสื่อสารภาษาไทย และการทำงานในองค์กรทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า ประกอบกับ ความใฝ่รู้ และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น ๆ ในชนเผ่าอาข่าอย่างต่อเนื่องจึงเป็นผู้ที่ถือได้ว่าเป็นปราชญ์รุ่นใหม่ท่านหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างคลังความรู้ใหม่โดยการให้คำอธิบายเชิงคุณค่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าทั้งในระดับชุมชน, กลุ่มชนเผ่าอาข่า และสังคมภายนอก

2. **คุณลักษณะส่วนบุคคล** การศึกษาคั้งนี้พบว่า แม้ผู้นำทั้งทางด้านการปกครอง และ ผู้นำทางวัฒนธรรมจะมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย หรือตามโครงสร้างทางสังคมก็ตาม แต่ผู้นำที่มีจะมีอิทธิพลทั้งด้านกระบวนการทางความคิด และความเชื่อต่อสมาชิกในชุมชนได้นั้น ยังต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญ โดยพบคุณลักษณะร่วม ได้แก่ ความสามารถทางการสื่อสารทั้งภาษาไทย และการถ่ายทอดความรู้ไปยังบุคคลอื่นๆ, การมีความรู้ และความประพฤติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ รวมทั้งสามารถเป็นแบบอย่างสำหรับบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนได้

3. แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่กรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล โดยพบว่า หน่วยทหารชุดพัฒนา, หน่วยงานราชการระดับอำเภอ, องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสื่อมวลชนเป็นแหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้าน ล้วนเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้สร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของโครงการกิจกรรม และ ข่าวสารที่ถ่ายทอดมายังชุมชน โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านผู้นำทางการปกครอง

ในขณะที่ชุมชนเองมีคลังความรู้ทางสังคมเดิมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่พบว่า มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งการวิเคราะห์สัญลักษณ์ (symbol) และสัญลักษณ์ (sign) จากสื่อทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่า ได้แก่ พิธีกรรมและประเพณี, กฎจารีต ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ, ภาษิตและคำสอน, คติและความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตประจำวันของชาวอาข่าพบว่า สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และมีเงื่อนไขสำคัญ 2 คือ ความรู้และคุณธรรม ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์สื่อพิธีกรรม และ ประเพณีพบว่า ชาวอาข่าให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และเคารพธรรมชาติ ซึ่งเป็นกุศโลบายให้ชาวอาข่าสามารถมีแหล่งปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตได้ และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการพึ่งตนเองและความพออยู่พอกิน ตัวอย่างพิธีกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เช่น พิธีกรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการเพาะปลูก พิธีกรรมการทำประตุมูบ้าน และ ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ได้แก่ ประตุมูบ้าน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และป่าช้าของชุมชน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในเชิงการอนุรักษ์ เป็นต้น

4. อัตวิสัยร่วมของประชาชนในชุมชน โดยพบว่า ผู้นำทางการปกครอง, ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชนมีกรอบจินตนาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะสอดคล้องกัน โดยให้ความหมายว่า เป็นการทำเกษตรภายในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ตลอดจนการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ รวมทั้งการให้ความหมายที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าอีกด้วย ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหนึ่ง ซึ่งมักเป็นระดับบุคคล และครัวเรือน แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ระดับชุมชนและสังคม, อาชีพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากภาคเกษตรกรรม รวมทั้งความเข้าใจที่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ และ 2 เงื่อนไขอีกด้วย

5. กระบวนการสื่อสาร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความจริงเชิงอัตวิสัยได้รับการถ่ายทอดไปสู่บุคคล โดยผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้นำทางการปกครองใช้รูปแบบการสื่อสารภายในชุมชนทั้งรูปแบบทางการ คือ การจัดประชุมและอบรมให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับองค์กรต่าง, การประชุมหมู่บ้าน, หอกระจายข่าว และบอร์ดข่าวสาร ส่วนรูปแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การสนทนาในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งการให้คำปรึกษากับลูกบ้านเป็นรายบุคคล อย่างไรก็ตาม การสื่อสารในลักษณะนี้มุ่งเน้นเพียงการประกาศ และการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่องค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น มากกว่าเป็นการสื่อสารที่ผู้นำทางการปกครอง และประชาชนร่วมกันสร้างสรรค์และริเริ่มโครงการที่เหมาะสมสำหรับชุมชน

ในขณะที่ปราชญ์ผู้อาวุโสใช้รูปแบบการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้านดั้งเดิม ส่วนปราชญ์รุ่นใหม่ใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมทั้งระดับชุมชนและในกลุ่มชนเผ่าอาช้าน รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน เป็นต้น

หากจะกล่าวโดยสรุปจากองค์ประกอบทั้ง 5 ปัจจัยดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งถ่ายทอดมาสู่ประชาชนในชุมชนอาช้านที่ศึกษานั้น มี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้นจากสถาบันทางสังคมภายนอกชุมชน ซึ่งผู้นำทางการปกครองมีบทบาทในการเป็นสื่อกลาง หรือ ผู้เชื่อมประสานในการนำมาถ่ายทอดสู่ประชาชนในชุมชน

2. ความจริงเชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนที่สร้างขึ้นจากอัตวิสัยร่วม หรือกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล ทั้งผู้นำทางการปกครอง ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชนที่มีความสอดคล้องร่วมกันทางความหมาย โดยมีที่มาจากการวิเคราะห์และตีความตามคลังความรู้ทางสังคมเดิมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาช้าน

ทั้งนี้ ประกอบกับปัจจัยทางด้านโครงสร้างชุมชน บทบาท หน้าที่ คุณลักษณะส่วนบุคคล และกระบวนการสื่อสาร จึงทำให้ความจริงเชิงอัตวิสัยทั้ง 2 ลักษณะดังที่กล่าวไปแล้วไปข้างต้นได้รับการถ่ายทอดไปสู่ประชาชน หรือปัจเจกบุคคลในชุมชน ซึ่งจากการรอบการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของบุคคล สามารถอธิบายได้ว่าบุคคลหรือในที่นี้วิเคราะห์ในลักษณะของกลุ่มบุคคลพบว่า ประชาชนในแต่ละกลุ่มอายุมีแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่ไม่ได้สื่อสารกับผู้นำทางการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน โดยตรง อาทิ กลุ่ม

เด็ก และเยาวชน แต่มีแหล่งที่มาของความรู้จากสถาบันทางสังคมต่างๆภายนอกชุมชน อาทิ สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น และกลุ่มประชาชนที่มีการสื่อสารกับผู้นำทางการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งโดยมาก คือ กลุ่มวัยทำงาน จนถึงกลุ่มผู้อาวุโส

ดังนั้น กรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีอันตรกิริยาทางสังคม และ กระบวนการสื่อสารกับบุคคล และ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยเกิดการแลกเปลี่ยนทางความหมายร่วมกัน (share meaning) ระหว่างความหมายของตนเองกับบุคคลอื่น ๆ หรือสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ที่เป็นแหล่งที่มาของความรู้ ซึ่งคลังความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากสังคมมักจะได้รับการถ่ายทอดไปถึงบุคคลเพียงบางส่วน และเป็นส่วนที่สอดคล้องกับอัตวิสัยของบุคคล หรือสอดคล้องกับคลังความรู้ทางสังคมที่มีอยู่เดิมของบุคคลนั่นเอง ซึ่งเห็นได้จากผลการวิจัยถึงการให้ความหมายและความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่บุคคลจะวิเคราะห์และตีความตามประสบการณ์ของตนเองและคลังความรู้เดิม โดยเฉพาะคลังความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า ซึ่งบุคคลวิเคราะห์และตีความถึงความสอดคล้องของหลักเศรษฐกิจพอเพียง กับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของตนเอง

ทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงอธิบายให้เห็นว่า กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้นสามารถดำรงอยู่ และ เปลี่ยนแปลงได้ ด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ **กระบวนการสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนทางความหมายซึ่งกันและกัน** โดยการสื่อสารและแลกเปลี่ยนทางความหมายกับผู้ที่อยู่ในโลกทางสังคมแบบเดียวกัน ซึ่งทำให้กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้นดำรงอยู่ได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่การสับเปลี่ยนโลกทางสังคม หรือ ลักษณะสังคมเฉพาะที่บุคคลดำรงอยู่ เช่น ชาวอาข่าที่ย้ายถิ่นฐานไปทำงาน หรือ ไปเรียนต่างถิ่น, การได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และการมีประสบการณ์ใหม่ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้นๆ

นอกจากนั้น การศึกษาครั้งนี้พบว่า **ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คลังความรู้ทางสังคม (social stock of knowledge) ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าแบบดั้งเดิมสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน** ได้แก่ 1. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในระบบอาวูโล, 2. การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของผู้อาวุโสในชุมชน, ความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างผู้นำทางการปกครอง และผู้นำทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน, การสร้างความชอบธรรมโดยอ้างถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบรรพบุรุษ, การปรับตัวทางวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และ การกล่อมเกลாத่างสังคมในระดับครอบครัว และเครือญาติ

ดังนั้น ข้อเสนอ และแบบจำลองแบบจำลองการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการ เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจากทฤษฎีมูลฐาน(grounded theory) เป็นการอธิบาย และเชื่อมโยง ผลการวิจัยตามกรอบความคิดและมโนทัศน์ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 5 ประการดังที่กล่าวไปแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอ และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของ อภิชาติ พันธเสน และคณะ (2549, น.14) ที่ชี้ให้เห็นว่า งานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับ “วิธีการ” หรือรูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่า การศึกษา “วิธีคิด” เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับความเข้าใจของ กลุ่มเป้าหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ในหลายกรณีที่ผ่านมาสรุปได้ยาก เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจและตีความของผู้ศึกษาเองด้วย ดังนั้น การจะสรุปว่ากลุ่มเป้าหมายที่ศึกษามี ความรู้และความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับใด คือ มาก ปานกลาง น้อย เป็นสิ่งที่ กระทำได้ยากและขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ศึกษาเองด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการนำแนวเศรษฐกิจ พอเพียงไปปรับใช้นั้นสามารถกระทำได้ในหลายระดับ และขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปใช้ในสิ่งใด

เช่นเดียวกับการศึกษาค้นคว้า ซึ่งผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาในลักษณะของกระบวนการทาง ความคิดของบุคคล ซึ่งหมายถึง กระบวนการในการสร้างกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคล นั้นเอง และ กระบวนการสื่อสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออธิบายในเชิงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในสังคม โดยเป็นกรณีศึกษาในชุมชนหนึ่ง มากกว่ามุ่งอธิบายระดับความรู้ของบุคคล โดยไม่ พยายามตีความถึงระดับความเข้าใจของบุคคลนั้น ๆ ว่าถูกหรือผิด หรือมีความเข้าใจในระดับ มาก หรือน้อยอย่างไร โดยใช้กรอบแนวคิดในเรื่อง กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทาง สังคม (Social Construction of Reality) มาอธิบายผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่ามี นักวิชาการด้านการสื่อสารและสื่อสารมวลชนจำนวนมากที่ได้้นำกรอบแนวคิดทฤษฎีในกลุ่มของ การสร้างความหมายทางสังคม รวมทั้งทฤษฎี Social Construction of Reality เพื่ออธิบายให้เห็น ถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่ความจริงนั้น ไม่ได้มีอยู่แล้ว แต่เกิดขึ้นจากมนุษย์ ซึ่งพัฒนาไปเป็น สถาบันทางสังคมต่าง ๆ นั้นเอง โดยเฉพาะในทางการสื่อสารมวลชนที่มักจะนำไปใช้เพื่ออธิบาย การสร้างความจริงของสื่อมวลชน

ดังนั้น หากจะตั้งคำถามถึงการศึกษาค้นคว้านี้ว่า ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในเชิงทฤษฎี หรือการนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างไร อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาค้นคว้านี้ผู้วิจัยมุ่งอธิบายให้

เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมในลักษณะของกระบวนการ และองค์ประกอบซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยจำแนกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1. การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของสถาบันทางสังคมภายในชุมชน คือ ผู้นำทางการปกครอง และ ประชาชนชาวบ้านในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง, 2. กระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่บุคคล และ 3. ความจริงเชิงอัตวิสัย หรือกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล โดยเลือกศึกษาในชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ คือ ชุมชนที่มีภาษาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างชุมชนชนเผ่าอาข่า ทั้งนี้ เนื่องจากมีงานวิจัยในด้านเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนมากที่ได้ศึกษาชุมชน หรือ หมู่บ้านที่เป็นต้นแบบทางด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ได้สร้างองค์ความรู้ที่ทำให้เห็นถึงปัจจัยที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงไปแล้ว แต่การศึกษาครั้งนี้มุ่งอธิบายให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างจากชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยทั่วไป ดังที่ได้อธิบายโดยละเอียดไปแล้วในส่วนที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในเชิงทฤษฎีการศึกษาครั้งนี้ได้นำทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคม หรือ Social Construction of Reality มาอธิบายในมุมมองทางด้านการสื่อสาร โดยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเชิงทฤษฎี พบว่า งานวิจัยโดยมากที่นำทฤษฎีดังกล่าวนี้มาเป็นการรอบการศึกษา มักนำมาใช้ในการอธิบายการสร้างความจริงของสื่อมวลชนเป็นหลัก แต่สำหรับการศึกษาครั้งนี้มุ่งอธิบายให้เห็นทั้งกระบวนการและเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ในชุมชนโดยศึกษาผู้นำในฐานะสถาบันทางสังคมในชุมชน ทั้งในส่วนผู้นำแบบทางการ และประชาชนชาวบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะผู้นำโดยธรรมชาติ และผู้นำทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน รวมทั้งความเชื่อมโยงกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชนอีกด้วย

ในส่วนของการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ อาจกล่าวได้ว่า แม้การศึกษานี้จะศึกษาเฉพาะในส่วนของชุมชน และเป็นชุมชนชนเผ่าที่มีลักษณะเฉพาะเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการสะท้อนและอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญในการทำความเข้าใจในทุนทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่แล้วในแต่ละชุมชน ซึ่งเอื้อต่อการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับในส่วนข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะถึงนโยบายและการดำเนินโครงการ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัตินั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์และทุนทางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรทางธรรมชาติที่ดำรงอยู่แล้วในชุมชน ตลอดจนความแตกต่างทางด้านสภาพแวดล้อม และข้อจำกัดของชุมชน เนื่องจากปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน หรือหมู่บ้านอื่น ๆ อาจไม่สามารถนำมาใช้ได้ทางปฏิบัติสำหรับชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมดทั่วประเทศนั้นอาจไม่สอดคล้องกับความแตกต่างในเชิงพื้นที่ และข้อจำกัดของประชาชนในแต่ละพื้นที่อีกด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในความแตกต่าง ข้อจำกัด ทุนทางสังคม และเอกลักษณ์ของชุมชนดังที่กล่าวมาแล้วด้วย

สำหรับจากผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้นำมาอภิปรายผลการวิจัยโดยใช้กรอบความคิดทฤษฎีตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่ออธิบายข้อค้นพบจากการวิจัยโดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำการปกครองในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 โครงสร้างทางการปกครองภายในชุมชนและบทบาทของผู้นำทางการปกครองและปราชญ์ชาวบ้าน

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2546) ได้อธิบายถึง บทบาท (Role) และอำนาจหน้าที่ (Authority/Duty) ไว้ว่า เป็นเรื่องของการแสดงออกของบุคคล หรือการแสดงออกขององค์กร เนื่องด้วยบุคคล หรือองค์กรนั้น ๆ ได้ถือกำเนิดขึ้น หรือมีการพัฒนาการ หรือได้รับการสถาปนาขึ้นโดยมีตำแหน่ง (Position/Status) แห่งที่อย่างหนึ่งอย่างใดในโครงสร้างทางสังคม หรือในโครงสร้างขององค์กรปกครอง การแสดงบทบาท และอำนาจหน้าที่นั้น ในทางหนึ่ง จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับตำแหน่งและสถานภาพ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามโครงสร้างของสังคมและการเมือง ตัวอย่างเช่น ตำแหน่งพระครู (พราหมณ์) ของสังคมไทยในอดีตกับปัจจุบันนั้นต่างกันมาก แม้ว่าจะมีชื่อเหมือนกันก็ตาม เหตุผลเพราะว่า โครงสร้างของสังคมเปลี่ยนแปลงไป พระครู (พราหมณ์) ในปัจจุบันไม่ได้ครอบครองสถานภาพที่สูงมากเช่นในอดีต ฉะนั้น การแสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่จึงลดความสำคัญน้อยลงไปด้วยในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในด้านโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนอาข่าที่ศึกษา โดยโครงสร้างทางสังคมแบบอาข่าดั้งเดิมนั้นบทบาทของกลุ่มผู้นำทางวัฒนธรรม และ ผู้อาวุโสมีบทบาททางด้านการปกครองและอำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ ภายในชุมชน แต่เมื่อสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป อำนาจอริรัฐได้เข้ามาควบคุมและค่อยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิม โดยการมอบอำนาจทางกฎหมายให้กับผู้นำทางการปกครองจากการแต่งตั้ง ไปสู่การเลือกตั้งผู้นำแบบทางการเมืองในระดับท้องถิ่น คือ อบต./เทศบาลตำบล และระดับท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

โครงสร้างทางสังคมของชุมชนปัจจุบันนั้นพบว่า อำนาจทางการเมืองปกครอง และการตัดสินใจต่าง ๆ ในชุมชนไม่ได้อยู่ที่กลุ่มผู้นำทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม แต่ถูกถ่ายเทไปที่ผู้นำแบบทางการเมืองตามอำนาจที่รับจากรัฐตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม อำนาจและบทบาทหน้าที่ของผู้นำทางการเมืองปกครองนั้นก็ได้เป็นแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมดั้งเดิมและวัฒนธรรมการนับถือและให้เกียรติผู้อาวุโสของชาวอาข่านั้นยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ซึ่งเห็นได้จากอำนาจในการตัดสินใจหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในชุมชนทางที่เกี่ยวข้องกับด้านวัฒนธรรมนั้นยังต้องฟังและได้รับการยอมรับจากผู้นำทางวัฒนธรรมและผู้อาวุโสของชุมชนด้วย นอกจากนี้บทบาทตามจารีตเดิมในการตัดสินใจและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ผู้นำทางวัฒนธรรมและผู้อาวุโสมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในด้านนี้อยู่

ดังนั้น ในชุมชนอาข่าทั้ง 2 พื้นที่ที่ศึกษาจึงมีการแบ่งบทบาทและอำนาจหน้าที่ใน 2 ลักษณะ คือ บทบาท และอำนาจหน้าที่ในการปกครอง และบทบาทและอำนาจหน้าที่ในด้านวัฒนธรรมประเพณี การแบ่งบทบาทและอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนนี้เอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนอาข่าทั้ง 2 พื้นที่ยังคงเอกลักษณ์และนับถือบรรพบุรุษแบบอาข่าดั้งเดิมไว้ได้ ในขณะที่ชุมชนอาข่า และ ชุมชนชนเผ่าอื่น ๆ บนพื้นที่สูงหลายชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ นอกจากนั้นข้อสังเกตประการหนึ่งของผู้วิจัยจากการศึกษาครั้งนี้คือ ในด้านสายสัมพันธ์ของผู้นำทางวัฒนธรรมและกลุ่มผู้อาวุโสกับผู้นำทางการเมืองปกครอง ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์ในแบบเครือญาติและสายตระกูล รวมทั้งปัจจัยในด้านความเข้มแข็งและการรวมกลุ่มของผู้อาวุโสล้วนเป็นปัจจัยทำให้การนับถือบรรพบุรุษแบบอาข่าดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ได้

ในด้านบทบาทของผู้นำทางการเมืองปกครอง และ ปราชญ์ชาวบ้านนั้น หากวิเคราะห์ในเรื่องของบทบาท (role) ตามทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมแล้ว เบอเกอร์และลัคแมน อธิบายให้เห็นความสำคัญของ บทบาทในฐานะเป็นตัวแสดงการจัดระเบียบของสถาบันทางสังคม ใน 2 ลักษณะ คือ บทบาททั่วไป กับบทบาทเฉพาะ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้นำทางการเมืองปกครอง และปราชญ์ชาวบ้านได้รับการศึกษาในลักษณะของบทบาทเฉพาะ และบทบาทนี้เองที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างความจริงเชิงวัตถุวิสัย กับความจริงเชิงอัตวิสัยของบุคคล การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่บทบาทของผู้นำในการสร้างความจริงในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงภายในชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทเฉพาะที่ผู้นำทางการเมืองปกครองฯ นั้นได้รับจากสังคม หรือสถาบันสังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทและหน้าที่ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ

งานวิจัยของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ (2546) เรื่อง บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่นได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านว่า

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านนั้น มี 3 ประการด้วย คือ 1. บทบาทและอำนาจหน้าที่ตามสถานะทางกฎหมาย, 2. บทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะตัวแทนของรัฐโดยเฉพาะบทบาทในการช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องที่ที่ตนรับผิดชอบ หรืองานในลักษณะอื่น ๆ ที่ถูกหน่วยราชการร้องขอ และ 3. บทบาทและอำนาจหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชน หมายถึง การแสดงบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้นำชุมชนที่ต้องดูแลสุขทุกข์ของลูกบ้านในความปกครองของตน ตลอดจนการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษา และการว่ากล่าวตักเตือนลูกบ้าน ทั้งนี้ เป็นไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในท้องที่ ตลอดจนการระดมความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชน โดยบทบาทของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านได้รับการยอมรับและยึดถือในลักษณะที่ผูกติดอยู่กับภารกิจของรัฐเป็นสำคัญ จนมีลักษณะคล้ายคลึงกับข้าราชการ หากแต่ในการปฏิบัติงานจริงจะเกี่ยวข้องกับบทบาทในฐานะ “ผู้เชื่อมประสาน” ระหว่างรัฐกับประชาชนที่อยู่ในความดูแลเป็นสำคัญ นั้นย่อมหมายความว่า ความเป็นกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านมิใช่หลักประกันที่จะทำให้เราสรุปอย่างเหมารวมได้ว่า กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านนั้นมีลักษณะของความเป็นผู้นำชุมชนตามธรรมชาติอยู่ในพื้นที่ท้องถื่น หากแต่สถานภาพของความเป็นผู้นำชุมชนและผู้ปกครองลูกบ้าน จะอยู่ภายใต้กรอบของอำนาจรัฐและภารกิจหน้าที่ที่กำนัน-ผู้ใหญ่บ้านมีอยู่ตามกฎหมาย

ในขณะที่ เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้วิเคราะห์ถึงบทบาทของผู้เฝ้าการณ์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีด้วยกัน 3 ประการ คือ 1. เป็นผู้เอื้อกระบวนการ (Facilitator) หรือผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการ โดยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ กระบวนการเรียนรู้, 2. เป็นผู้เชื่อมประสานหรือเร่งปฏิกิริยา (Catalyst) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นนวัตกรรมจากการเชื่อมคน เชื่อมความคิด เชื่อมกิจกรรม เกิดกระบวนการพัฒนา และ 3. เป็นผู้เชื่อมประสานเครือข่าย (Networker) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้คน กลุ่มองค์กรชุมชน และระหว่างคนหลายอาชีพ ทำให้เกิดเครือข่ายหลากหลายรูปแบบ เกิดประชาสังคมหรือกระบวนการทางสังคม ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงบทบาทของผู้นำทั้งในส่วนของกำนันผู้ใหญ่บ้านในงานของนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ และผู้เฝ้าการณ์ปกครองส่วนท้องถิ่น ของ เสรี พงศ์พิศแล้ว บทบาทในลักษณะของผู้เชื่อมประสาน สอดคล้องกับบทบาทของผู้นำทางการปกครองในการศึกษาค้นคว้าซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มผู้นำทางการปกครองในชุมชนนั้นได้แสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่ทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้นเช่นเดียวกับงานของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ โดยเฉพาะบทบาทของการช่วยเหลือและสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานราชการหรือองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่เข้าไปปฏิบัติงานในท้องที่ที่ตนรับผิดชอบ หรืองานในลักษณะอื่น ๆ ที่ถูกหน่วยราชการร้อง

ขอ โดยผลการวิจัยในส่วนของการบทบาทในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำทางการปกครองนั้นพบว่า **บทบาทของผู้เชื่อมประสาน** เป็นบทบาทที่เด่นชัดของผู้นำทางการปกครอง

โดยหากพิจารณาถึงที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่า มีที่มาจากสถาบันทางสังคมมาจากภายนอกชุมชน ดังนั้น ชุมชนอาข่าซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยแต่ประชาชนในชุมชนไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการสื่อสารนั้น ผู้นำทางการปกครองจึงถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญทั้งในการรับและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ภายนอก กับประชาชนภายในชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนอาข่าที่ศึกษาแม้จะมีประชาชนที่พูดและสามารถสื่อสารภาษาไทยได้มากขึ้น เนื่องจากการศึกษาในระบบโรงเรียน และการติดต่อกับสื่อสารกับคนพื้นราบและบุคคลภายนอกชุมชนในลักษณะต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า มีประชาชนอีกเป็นจำนวนโดยเฉพาะในกลุ่มอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน อยู่อาศัยและประกอบอาชีพภายในชุมชนเป็นหลัก เช่น กลุ่มแม่บ้านชาวอาข่า รวมทั้งผู้ที่อพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเข้ามาทำงานรับจ้างในหมู่บ้าน ประกอบกับชุมชนอาข่า และชุมชนชนเผ่าต่าง ๆ บนพื้นที่สูงนั้นอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล จึงทำให้บทบาทของการเป็นผู้เชื่อมประสานของกลุ่มผู้นำทางการปกครองในชุมชนอาข่านั้นอาจกล่าวได้ว่า เด่นชัด และแตกต่างกับชุมชนชนบทอื่น ๆ ของไทย ที่แม้จะอยู่ห่างไกลแต่ชาวบ้านธรรมดาสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ทั้งหมด ทำให้ชาวบ้านในชุมชนอาข่ายังต้องพึ่งพาผู้นำทางการปกครอง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประสานกับองค์กรภายนอก ทั้งในระดับบุคคลและในระดับชุมชน

ในด้านบทบาทการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้นำทางการปกครองทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง และ ตัวแทนในการรับข้อมูลข่าวสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากสถาบันทางสังคมภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยราชการ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม และการติดต่อประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลข่าวสารมาถ่ายทอดสู่สมาชิกในชุมชน ชุมชน ในขณะที่ผู้นำทางการปกครองได้ทำหน้าที่ตัวแทนสมาชิกในชุมชนในการสะท้อนและนำข้อมูลข่าวสารในชุมชนสู่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยครั้งสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้าในงานของ ชลิตดา สุขสวัสดิ์ (2547) ที่พบว่า ผู้นำชุมชนบทบาทเป็นตัวประสานระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและบทบาทเป็นผู้ให้ข่าวสารต่างๆเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และ ธัญญารัตน์ นันติกา (2551) ซึ่งพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้นำแบบประสาน มีหน้าที่กระตุ้นและผลักดันให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

1.2 แหล่งที่มาของความรู้ การให้ความหมาย และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิจัยและการวิเคราะห์ถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้นำทางการปกครองตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับบทบาทของการเป็นผู้นำทางการปกครอง กับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ โดยเฉพาะบทบาทของการเป็น “ผู้เชื่อมประสาน” ดังนั้น การศึกษาการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง จึงย่อมมีส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสถาบันทางสังคมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้อง และเป็นแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง ได้แก่ หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการศึกษาครั้งนี้พบว่า หน่วยทหารชุดพัฒนา ซึ่งทั้งผู้นำทางการปกครอง และ ประชาชนในชุมชนระบุตรงกันว่า ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยทหารที่เข้ามาถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยหน่วยทหารชุดพัฒนานี้ได้การเข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในพื้นที่โดยมีภารกิจหลักในด้านความมั่นคง และควบคู่ไปกับภารกิจในด้านการพัฒนา โดยการอบรมให้ความรู้ และสาธิตการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จึงทำให้ทั้งผู้นำทางการปกครองและประชาชนในชุมชนสามารถจดจำและระลึกได้ในลำดับแรก ๆ เมื่อสอบถามถึงที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ยิ่งประชาชนได้รับประสบการณ์ตรงจากการได้ทดลองปฏิบัติจริงในชุมชนโดยหน่วยทหารชุดพัฒนานั้น จะยิ่งทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และภาพทางความคิด หรือ กรอบจินตนาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำทางการปกครอง และประชาชนบางท่านที่ให้ความหมาย และคำอธิบายการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ การทำเกษตรในลักษณะผสมผสาน ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ หรือเลี้ยงหมูหลุม เป็นต้น โดยอ้างถึงที่มาจากหน่วยทหารที่ได้เข้ามาอบรมให้ในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลบางท่านยังระบุว่า ตนเองไม่สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องจาก ไม่สามารถขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงกบได้เนื่องจากน้ำไม่พอเพียง หรือ ไม่มีที่ดินในการเพาะปลูก หรือเลี้ยงสัตว์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนได้ซึมซับ และมีความเชื่อถือต่อแหล่งที่มาของความรู้ รวมทั้งได้รับการต่อยอดจากอวัธวิสัยร่วมของประชาชนอื่น ๆ ในชุมชน และผลิตซ้ำจากจักรวาลสัญลักษณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ประกอบกัน จนกลายเป็นกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง และประชาชนในชุมชน ซึ่งยังผูกติดกับในเรื่องของการเกษตรเท่านั้นตามที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดความรู้และทดลองปฏิบัติจริงในชุมชน

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีรูปแบบที่ไม่แตกต่างกันมากนัก หรืออาจกล่าวได้ว่า ซ้ำซ้อนกันได้บางกิจกรรมและโครงการอีกด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวนี้สะท้อนได้จากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้นำทางการปกครองนั้น ระบุตรงกันว่า ในแต่ละปีตนเองจะได้เข้าอบรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงประมาณ 3-4 ครั้ง สลับสับเปลี่ยนกันไปกับผู้นำชุมชนอื่น ๆ หรือประชาชนในชุมชนที่สามารถสื่อสารภาษาไทยและสนใจเข้าร่วมอบรม โดยเนื้อหาของการอบรม และการประชุม นั้น จะมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน เช่น การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ, การเลี้ยงสัตว์, การลดใช้สารเคมีในการเกษตร และการทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงแต่ผลการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น การศึกษาและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนต่าง ๆ ก่อนหน้านี้มักใช้ คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียงกับการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่” เป็นคำเดียวกัน หรือเป็นคำแทนกัน ซึ่งพบว่ามักจะใช้คำว่า การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หรือเกษตรพอเพียง เป็นต้น รวมทั้งในรูปแบบศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นการอบรมและเป็นตัวอย่างของการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น จะเห็นได้ว่า ปรัชญาของพระองค์มิได้จำกัดวงอยู่แต่เฉพาะในเรื่องการทำเกษตรเท่านั้น แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน จนถึงระดับประเทศ เพียงแต่เมื่อหน่วยงานนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติและการอบรมให้กับประชาชนในชุมชนต่าง ๆ นั้นมุ่งเน้นในเรื่องการให้ความรู้ด้านเกษตรเป็นหลัก และมักจะเป็นรูปแบบการให้ความรู้ในลักษณะเดียวซึ่งใช้กันทั่วประเทศ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วแม้แต่ชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงกัน แต่ปัญหา ข้อจำกัด และทุนทางทรัพยากร รวมทั้งทางด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้นั้นก็แตกต่างกันไปด้วย ประกอบกับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสื่อมวลชน มักจะมุ่งนำเสนอตัวอย่างบุคคลที่ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

โดย สุเมธ ตันติเวชกุล (2544) ได้อธิบายทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง และการใช้ที่ดินเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับ

ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาชน องค์กรองค์กร และสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ในแบบก้าวหน้า ซึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด

ดังนั้น หากวิเคราะห์ถึงลำดับที่มาของการสร้างความจริงเชิงวัตถุสััยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อาจกล่าวได้ว่า ในความเป็นจริงแล้วสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ล้วนแต่ร่วมกันสร้างจักรวาลแห่งสัญลักษณ์ของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวอย่างเช่น กรอบความคิดในเรื่องสามองค์ประกอบ สองเงื่อนไข ซึ่งมีที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การสร้างคำอธิบายโดยนักวิชาการ จนกระทั่งถึงนโยบายของรัฐบาล และแผนงานต่าง ๆ ในระดับกระทรวง จังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชน ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์เชิงทฤษฎีจะพบว่า แนวคิดในกลุ่มของการสร้างความหมาย หรือความจริงทางสังคมในมุมมองทางด้านการสื่อสารนั้น ไม่ได้มองผู้รับสาร หรือ ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารความรู้เป็น ผู้ถูกกระทำ หรือ passive audience แต่เป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยน หรือแบ่งปันทางความหมาย (share meaning) กล่าวคือ ผู้รับสาร หรือในที่นี้คือ ผู้นำทางการปกครองนั้นมีคลังความรู้ทางสังคมเดิมอยู่แล้ว การได้รับถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารใหม่ บุคคลมักจะมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร หรือสถาบันทางสังคมที่ถ่ายทอดมาได้ทั้งหมด ส่วนที่รับมาจะได้รับตีความและเชื่อมโยงกับคลังความรู้เดิมที่มีอยู่ และ กระบวนการแลกเปลี่ยนทางความหมาย หรือ การสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการปฏิบัติจนนำไปสู่การฝังเข้าในโครงสร้างคลังความรู้ของบุคคล ซึ่งเป็นกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล หรือในที่นี้คือ ผู้นำทางการปกครองนั่นเอง

ในมุมมองของผู้วิจัย แม้ว่าชุมชนในจังหวัดต่างๆของประเทศไทย รวมทั้งในชุมชนอาชาที่ศึกษาครั้งนี้ ประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม การอบรมและให้ความรู้ในเรื่องการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ควรกระทำควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากการให้ความรู้ด้านเกษตร เพื่อให้ประชาชนได้สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตในด้านอื่น ๆ อาทิ ในด้านเศรษฐกิจการค้า การนำมาใช้ในระดับครอบครัว และชุมชน โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยี ตลอดจนเงื่อนไขทางด้านคุณธรรม และความรู้ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้

ทั้งนี้ เนื่องจากแม้ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ข้อจำกัดทางด้านที่ดินทำกิน และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และวิถีคิดในเรื่องการดำรงชีวิตของเยาวชนอาชารุ่นใหม่ทำให้ห่างไกลจากสังคมแบบเกษตรกรรม รวมทั้งมีประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินต้องประกอบอาชีพรับจ้างเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งหากคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็นสัญลักษณ์และความหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรเท่านั้น อาจทำให้หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้รับการนำไปปรับประยุกต์ หรือ เป็นที่สนใจสำหรับกลุ่มผู้มีอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน หรือบุคคลที่ไม่ได้มีที่ดินสำหรับการทำเกษตร

นอกจากการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่แล้ว ผู้นำทางการปกครองยังให้ความหมายในลักษณะที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน และคลังความรู้เดิมอีกด้วย ซึ่งพิจารณาได้จากการให้ความหมายในเรื่องของการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การประหยัด การออม ความพออยู่พอกิน การพึ่งตนเอง การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การประมาณตนเองและการใช้จ่าย รวมทั้งการให้ความหมายที่เชื่อมโยงระหว่างหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงกับวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาชา ซึ่งมีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงเหล่านี้ไม่เพียงแต่สอดคล้องกันเองในระหว่างกลุ่มผู้นำทางการปกครองและประชาชนในชุมชนอาชาที่ศึกษาเท่านั้น แต่ยังพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจ และการให้ความหมายทั้งกลุ่มผู้นำระดับท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้น่าสนใจว่า เป็นเพราะการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งความรู้ หรือ สถาบันทางสังคมต่างๆที่ใกล้เคียงกัน หรือ อาจเป็นเพราะจกวลสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อให้ความหมายแก่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นลักษณะรูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั่วประเทศ อาทิ การฝึกอบรมเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนซึ่งมักจะมีตัวอย่างของ

เกษตรกร หรือปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรอินทรีย์ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

แม้ว่าการศึกษาค้นคว้านี้จะให้น้ำหนักกับแหล่งความรู้ที่มาจากหน่วยงานรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ กล่าวได้ว่า เป็นหน่วยงานที่ดำเนินโครงการในชุมชน หรือในพื้นที่ โดยตรงน่าจะมีผลต่อการสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำทางการปกครอง มากกว่าสื่อมวลชน แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของสื่อมวลชนนั้นก็มีผลในการสร้างการรับรู้ และ ให้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้โดยตลอด เนื่องจากผู้นำทางการปกครองฯ สามารถเข้าถึงสื่อมวลชนอย่างโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ได้เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการศึกษา และ รายงานการวิจัยที่ศึกษาถึงการรับข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชน และ ผู้นำองค์กรท้องถิ่นนั้น ส่วนใหญ่ระบุตรงกันว่า ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยโทรทัศน์เป็นแหล่งความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด (ชลิตดา สุขสวัสดิ์, 2547 ; สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และ มนตรี เกิดมูล, 2548)

หากกล่าวโดยสรุปในประเด็นการศึกษาถึงแหล่งที่มาของความรู้และการให้ความต่อเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง จะเห็นได้ว่า อันตรกิริยาทางสังคม(social interaction)ของบุคคลและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เชื่อมโยงกันด้วยบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อกัน โดยผู้นำทางการปกครองเกี่ยวข้อง กับสถาบันทางสังคมภายนอกชุมชนด้วยบทบาทและหน้าที่ของผู้เชื่อมประสาน และตัวแทนชุมชน รวมทั้งในบทบาทของผู้รับสาร เมื่อต้องเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนด้วย สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งที่ของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงล้วนร่วมกันสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านจักรวาลสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ความหมายแก่เศรษฐกิจพอเพียง ในลักษณะของนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม

2. การสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การอภิปรายผลการวิจัยในส่วนนี้มีประเด็นในการอภิปราย คือ 2.1 ความสอดคล้องของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง และ 2.2 บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่ากับสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อสรุปประการหนึ่งของคณะผู้วิจัยจากการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเขียน และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า “ความพอเพียง” ดำรงอยู่แล้วในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง แต่มีองค์ประกอบและเงื่อนไขที่ต่างระดับกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชนที่ต่างกัน ทางวัฒนธรรมและสภาพภูมิศาสตร์ (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2550) รวมทั้งการศึกษาของ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ (2549) ได้สรุปไว้ว่า ความรู้ของชุมชนไทยในภาคชนบทเรื่องความพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่แล้วในวิถีชีวิตชุมชนด้วยอุดมการณ์การผลิตที่แตกต่างจากการผลิตในระบบทุนนิยม งานวิจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนข้อสรุปดังกล่าวได้แก่ วิทยานิพนธ์ คุชฎีบัณฑิตด้านสังคมวิทยาของอรสุดา เจริญรัต (2543) เรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย และวิทยานิพนธ์ คุชฎีบัณฑิตของ กนกรัตน์ ยศไกร (2549) เรื่อง “พลังชุมชนและการบูรณาการเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนพุทธ มุสลิม และอาข่าในประเทศไทย” อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยมองว่า “เศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่แล้วในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง การศึกษาหรืองานวิจัยที่มีมุมมองว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องใหม่ที่ต้องนำไปเผยแพร่สู่ชุมชนซึ่งมีงานศึกษาหลายชิ้นโดยเฉพาะการศึกษาหรือประเมินโครงการที่สนับสนุนโดยรัฐ อาจแสดงให้เห็นถึงการขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งของนักวิจัยหรืออาจรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง”

ซึ่งอันที่จริงแล้วผลการวิจัยในประเด็นความสอดคล้องของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการศึกษาค้นคว้านี้ พบความสอดคล้องกับข้อสรุปจากการศึกษาก่อนหน้าดังกล่าวข้างต้นเช่นเดียวกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่านั้นสอดคล้องหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว รวมทั้ง 2 เงื่อนไขที่จะนำไปสู่การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง คือ ความรู้ และคุณธรรม แต่ในมุมมองของผู้วิจัยนั้น กลับเห็นต่างจากข้อสรุปของการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากหากพิจารณาถึงแหล่งที่มาของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกิดขึ้นจากแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ดังที่ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า

“ทั้งหมดนี้พูดอย่างนี้ก็คือ เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า SUFFICIENCY ECONOMY ใครต่อใครก็ต่อว่าไม่มี SUFFICIENCY ECONOMY แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ หมายความว่าประหยัดแต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผลจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว

ทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2543 (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2548, น. 8)

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสูทใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...” พระราชดำรัสเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2548, น. 9)

หากวิเคราะห์จากพระราชดำรัสจะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นคำใหม่ และเป็นแนวคิดที่ทรงให้ความหมายและให้คำอธิบายตามแนวคิดของพระองค์เอง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง ในลักษณะของ แนวความคิดซึ่งมีที่มาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสนใจว่ามีกระบวนการถ่ายทอดไปถึงประชาชนในชุมชนอย่างไร โดยในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่า หากจะกล่าวอีกลักษณะหนึ่งในความหมายเดียวกัน คือ ความรู้ของชุมชนไทยในภาคชนบทสอดคล้องกับ ความหมายของ ความพอเพียงหรือเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวน่าจะเหมาะสมมากกว่า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาเช่นกันว่าวิเคราะห์และตีความเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองและระดับใด ตัวอย่างการศึกษาของอรสุดา เจริญรัต (2543) เรื่องการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เป็นตัวอย่างของการศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงโดยนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ข้อเสนอของอรสุดา ที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงดำรงอยู่แล้วในสังคมไทย จึงเป็นลักษณะของการศึกษาเศรษฐกิจชุมชน ในวิถีการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า จะกล่าวว่า หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นดำรงอยู่แล้ว และ ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่ต้องนำไปเผยแพร่ในชุมชน อาจเป็นข้อสรุปที่ยังไม่ตรงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากนัก โดยเฉพาะหากพิจารณาถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคมปัจจุบันในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ เช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังต้องมีการนำไปถ่ายทอดสู่ชุมชนในลักษณะของการประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ ทั้งระดับพื้นฐาน และระดับก้าวหน้า โดยคำนึงถึงบริบท ทุนทางสังคม และข้อจำกัดของประชาชนและพื้นที่นั้น ๆ ดังที่ได้อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้

เพราะฉะนั้น ประเด็นดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าขึ้นอยู่กับการศึกษา และ มุมมอง ในการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียง เพราะแม้แต่นักวิชาการยังตีความเศรษฐกิจพอเพียงใน มุมมองที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการสร้างและเลือกสรรค่าซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการสร้าง สัญลักษณ์ทางภาษาตามทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมเช่นกัน

สำหรับในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น แม้จะ พบความสอดคล้องทั้ง 3 องค์ประกอบและ 2 เงื่อนไข แต่อย่างไรก็ตามชุมชนไม่อาจปิดกั้นความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ เพราะฉะนั้น ปัจจัยสำคัญคือ กรอบจินตนาการทางด้าน วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ยังมีลักษณะที่สอดคล้องกัน หรือ ร่วมอยู่ในคลังความรู้ทางสังคมเดียวกันหรือไม่ ทั้งนี้ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ความไม่ เข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่า โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน อาข่ารุ่นใหม่ และหนุ่ม สาววัยทำงาน ดังนั้น แม้คลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอา ข่าที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงจะถูกสร้างขึ้นมา แต่หากไม่ได้รับการ ถ่ายทอดไปสู่ชาวอาข่ารุ่นใหม่ได้ นั้นหมายถึง คนอาข่ารุ่นใหม่ไม่ได้ร่วมอยู่ในคลังความรู้ทาง สังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สถาบันทางสังคม

ยกตัวอย่างเช่น สัญลักษณ์ตาเหลว ซึ่งหมายถึง การห้าม และมีสัญลักษณ์ที่แสดง ถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอาข่า แต่สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ยิ่งไปกว่านั้น คือ การบริหารจัดการ ทรัพยากรและพื้นที่ป่าของชาวอาข่า เพื่อให้มีป่าอนุรักษ์สำหรับชุมชน โดยการกล่อมเกลางาน ทางสังคมผ่านกระบวนการสื่อสารของสถาบันทางสังคมตามแบบอาข่าดั้งเดิมนั้น จะใช้ความเชื่อใน สิ่งศักดิ์และอำนาจเหนือความสามารถของมนุษย์จะมองเห็นเป็นการจัดระเบียบทางสังคม เช่น หากไปตัดไม้ในบริเวณนั้นจะทำให้สิ่งศักดิ์ไม่พอใจและอาจได้รับการลงโทษให้มีอันเป็นไป เป็น ต้น ดังนั้น หากชาวอาข่ารุ่นใหม่ไม่เข้าใจ หรือ ไม่ได้ร่วมอยู่ในคลังความรู้ดังกล่าวนี้จะไม่เห็น ความสำคัญและอาจมีคลังความรู้ทางสังคมอีกชุดหนึ่งในเรื่องวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้รับการศึกษา ในระบบโรงเรียน ทำให้ไม่เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติก็เป็นได้

นอกจากนั้น วัฒนธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ “ข้าว” นั้น สะท้อนให้เห็น ถึงวิธีการผลิตแบบยังชีพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความ พอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในเรื่องของอาหาร แต่ความเปลี่ยนแปลงทางด้าน แนวความคิดและการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้นจึงอาจทำให้ชุมชนอาข่าสูญเสียเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมบางประการ ดังเช่นที่ ตึกเกอร์ อธิบายว่า การเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจในชุมชนมี ผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของชาวอาข่า เช่น ประเพณีของอาข่าสะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างข้าว

และเอกลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ แก่นศูนย์กลางของประเพณีของพวกเขาคือการปลูกข้าว ซึ่งเป็นพื้นฐานของการฉลองรอบปี และเช่นไหว้บรรพชนรอบปี ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงด้านการเกษตรไม่เพียงแต่เป็นการทำลายพื้นฐานการยังชีพ แต่เป็นแก่นของประเพณีอาชาด้วย และในที่สุดเป็นการทำลายเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของอาชาอีกด้วย (Tooker, 2004)

2.2 บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางการปกครองในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาชา

- ประเด็นบทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการศึกษาครั้งนี้ กับความแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้และในชุมชนอื่นๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนอื่นๆ พบว่า โดยมากมักจะเป็นตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการด้านการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่จนได้รับการยกย่องทั้งจากภายในชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมให้เป็นบุคคลตัวอย่างจากภาครัฐ ดังเช่นงานของ ธวัชชัย เพ็งพิณิจ และ แสงอรุณ สุนทรีย (2550) เรื่อง รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรม โดยเลือกศึกษาปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ทรวงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (2550) ซึ่งศึกษาปราชญ์ชาวบ้านที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต (Good practice), งานของอัจฉราภรณ์ บุญนำมา (2552) ซึ่งศึกษาการสร้างองค์ความรู้ของผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้านด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาบุคคลที่ได้รับรางวัลหรือได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำภูมิปัญญาชาวบ้านในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียง ใน 9 จังหวัด รวมทั้งวิทยานิพนธ์ของ รุ่งนภา มุกดาอนันต์ (2544) ที่ศึกษาปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นเดียวกัน ซึ่งข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปราชญ์ชาวบ้านจะพบว่า มักจะศึกษาในกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในวงกว้าง เช่น เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม หรือ พ่อประยงค์ รณรงค์ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดล้วนแต่เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นตัวอย่างของผู้ที่มีองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรซึ่งได้ทดลองปฏิบัติ จนสามารถประสบความสำเร็จทางด้านการเกษตร โดยเฉพาะการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่ซึ่งสามารถปลดหนี้ และดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อให้บุคคลอื่นๆ ได้มาศึกษา

ในขณะที่การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็น กรณีศึกษาของปราชญ์ชาวบ้านชาวชนเผ่า ซึ่งอาจจะมีลักษณะที่แตกต่างจากการศึกษาปราชญ์ชาวบ้านจากงานวิจัย และนิยามของปราชญ์ชาวบ้านก่อนหน้านี้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นความเป็นปราชญ์ชาวบ้านในด้านวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งคำว่า “วัฒนธรรมประเพณี” สำหรับชาวชนเผ่า โดยเฉพาะชาวอาชาแล้ว

วัฒนธรรมประเพณีไม่ใช่แค่เรื่องของพิธีกรรม และความเชื่อ แต่หมายรวมถึงวิถีชีวิตประจำวัน สังคม เศรษฐกิจ กระทั่งการเมืองการปกครองอีกด้วย ในด้านนิยาม และคำอธิบายถึงความเป็นปราชญ์ชาสบ้านนั้น สุทธินันท์ ปรัชญาพฤทธิ ผู้ที่ได้รับยอมรับในฐานะปราชญ์ชาสบ้านคนสำคัญท่านหนึ่ง กล่าวไว้ว่า การเป็นปราชญ์ชาสบ้านเกิดขึ้นได้ด้วยเกณฑ์มาตรฐานที่เป็นเงื่อนไขสภาวะสังคม ไม่มีใครสามารถแต่งตั้งปราชญ์ชาสบ้านได้ ทุกคนได้รับการยอมรับภายในกลุ่มของผู้นำปัญญาชนในท้องถิ่นนั้นๆ **ไม่มีเกณฑ์พิจารณาหรือมีกรอบตายตัวอย่างที่เราเห็นในระบบทั่วไป นอกจากจะเป็นที่ยอมรับกันเองแล้ว ยังเป็นที่ยอมรับจากสังคมภายนอกด้วย** เช่น จากสถาบันการศึกษา, หน่วยงานราชการ, องค์กรทั้งในและระหว่างประเทศ รวมทั้งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่รับรู้ (สุทธินันท์ ปรัชญาพฤทธิ, 2546) ซึ่งนิยามดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วเป็นการยากที่จะนิยามความหมายของปราชญ์ชาสบ้านที่ชัดเจน ในขณะที่ สามารถ จันทรสูตร (2534) กล่าวว่า ปราชญ์ชาสบ้าน คือ ชาสบ้านผู้มีปัญญา มีสำนึกทางประวัติศาสตร์ในอดีต ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันได้ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงเข้ากับรากเหง้าพื้นเพอดีตของตนเองได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีความเป็นอิสระในการคิดการท่ามากขึ้น สามารถตัดสินใจอย่างมีความเชื่อมั่นในตนเองที่เป็นความพยายามปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยคงรากเหง้าแห่งคุณค่าดั้งเดิมไว้อย่างมีเอกลักษณ์และมีศักดิ์ศรี แม้ปราชญ์ทุกคนมีหลักการเดียวกันคือ การสืบทอด เชื่อมโยงอดีตมารับใช้ปัจจุบันสำเร็จ แต่รูปแบบและวิธีการแตกต่างกัน ดังที่หลวงพ่อนานกล่าวว่า “ไม่มีรูปแบบหรือสูตรสำเร็จของการพัฒนาใด ๆ ที่ใช้เหมือนกันได้ทุกหมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีรูปแบบความสำเร็จแตกต่างกันตามสภาพของหมู่บ้านนั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การให้นิยามความเป็นปราชญ์ชาสบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ยาก แต่การค้นหาปราชญ์ชาสบ้านในชุมชนที่ตรงกับคุณลักษณะตามที่นิยามไว้ยังเป็นสิ่งที่ยากกว่า ดังเช่นผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบ และศึกษาปราชญ์ชาสบ้านเพียง 2 ท่านเท่านั้น จากชุมชนอาข่าทั้ง 2 พื้นที่ ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วชุมชนอาข่านั้นมีผู้รู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนด้านสมุนไพร ด้านดนตรี ด้านภาษา และอื่น ๆ เป็นจำนวนมากกว่านี้ โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้เฒ่าทางวัฒนธรรม และผู้อาวุโสของชุมชน แต่เนื่องจากผู้วิจัยได้ขอค้นพบจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน พบว่า ความเป็นปราชญ์ชาสบ้านนั้นไม่ได้มีความหมายเพียง “ผู้รู้ หรือมีภูมิปัญญาในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น” แต่ต้องสามารถเป็นผู้นำทางความคิด ความเชื่อ และประเด็นสำคัญคือ ความเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ซึ่งความเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ชีววัดได้จากการสอบถามบุคคลภายในชุมชนถึงการยอมรับของประชาชนในชุมชน และบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชน

ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำทางวัฒนธรรมบางท่าน และ ผู้อาวุโสในชุมชนหลายท่าน เป็นผู้รู้และมีองค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ขาดหายไป คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลในด้าน **“ความเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน”** ทั้งนี้ เนื่องจากแม้จะเป็นผู้มีความรู้ดี แต่พฤติกรรม และการประพฤติปฏิบัติบางประการไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชน แม้เป็นผู้รู้ก็จริง แต่ไม่สามารถมีอิทธิพลทางด้านความคิดต่อประชาชนในชุมชนได้ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงนับว่ามีความยากในการจะคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยต้องอาศัยระยะเวลาในการฝังตัวอยู่ในชุมชน จนสามารถสังเกตพฤติกรรม และ รับรู้ได้ถึงการยอมรับบทบาท และการมีอิทธิพลในด้านความคิดของปราชญ์ชาวบ้านต่อสมาชิกในชุมชนโดยส่วนใหญ่ ดังนั้น จึงทำให้การศึกษาครั้งนี้พบปราชญ์ชาวบ้านที่ตรงตามนิยาม และ วัตถุประสงค์ในการศึกษา เพียง 2 คนเท่านั้น

สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบ และ พยายามจะสรุปคุณลักษณะสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านที่พบในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งในการศึกษานี้มีทั้งปราชญ์ผู้อาวุโส และ ปราชญ์รุ่นใหม่ อาจมีความแตกต่างไปจากนิยาม และ ความเป็นปราชญ์ชาวบ้านในการวิจัยก่อนหน้านี้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะร่วมของปราชญ์ผู้อาวุโส และ ปราชญ์รุ่นใหม่ พบว่า

1. ความสนใจ ความใฝ่รู้ และการสะสมองค์ความรู้ จากการศึกษา และสังเกตทั้งจากบุคคลและตำรา ปราชญ์ชาวบ้านทั้งสองท่านมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันในข้อนี้ โดยอ่าบ้อลีผา ปราชญ์อาวุโสที่มีความรู้ทั้งทางด้านสมุนไพร การรักษาโรค และด้านวัฒนธรรมประเพณีในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงการสะสมและความใฝ่เรียนรู้ เพราะสำหรับชาวอาข่าที่ไม่มีภาษาเขียนแล้ว องค์ความรู้ทุกอย่างต้องอาศัยการจดจำ และการสังเกต รวมทั้งการศึกษาด้วยตนเองจนสามารถนำไปถ่ายทอดได้ ในขณะที่ปราชญ์รุ่นใหม่ใช้การศึกษาด้วยตนเองจากครอบครัว ผู้อาวุโส และผู้รู้ของอาข่าทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งใช้กระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบร่วมด้วย ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของอาข่าที่ได้รับการรวบรวมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรจากชาวอาข่าเอง เนื่องจากที่ผ่านมาเป็นการเขียนและนำเสนอเป็นเอกสารตำราจากบุคคลภายนอกเป็นหลัก

2. ความสามารถทางด้านการสื่อสาร ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของปราชญ์ชาวบ้าน คือ ควรจะมีความสามารถทางด้านการสื่อสาร และ การถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำทางวัฒนธรรม และผู้อาวุโสหลายท่านที่ได้มีโอกาสสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น หลายท่านล้วนมีความรู้ในด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่าแบบดั้งเดิมเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่ขาดหายไปคือ ไม่สามารถอธิบาย และถ่ายทอดให้บุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนอาข่า และหนุ่มสาววัยทำงาน เห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าใน

ด้านวัฒนธรรมประเพณีแบบอาข่าได้ ซึ่งผู้นำทางวัฒนธรรม และผู้อาวุโส那儿มักจะใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ หรือ ในที่นี้คือ คลังความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี โดยใช้ความเชื่อที่ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา ซึ่งสำหรับเยาวชน และคนรุ่นใหม่ของอาข่านั้น อาจไม่สามารถใช้วิธีดังกล่าวนี้ได้อีกต่อไป เนื่องจากกลุ่มเยาวชน และคนรุ่นใหม่ ได้รับการสร้างโลกทางสังคม หรือ ความจริงเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งนำไปสู่กรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคลนั้น ด้วยสถาบันทางสังคมคนละแบบกับผู้อาวุโส และชาวอาข่าในรุ่นพ่อแม่ ดังนั้น โลกทัศน์ของชาวอาข่ารุ่นใหม่ กับรุ่นพ่อแม่และปู่ย่าจึงแตกต่างกัน การจะถ่ายทอด และดำรงความเชื่อ และคลังความรู้ทางสังคมเช่นในอดีตนั้น ไม่สามารถทำได้ดังเดิม

แต่การศึกษาครั้งนี้กลับพบว่า ความสามารถทางการสื่อสาร และการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาข่านั้นของปราชญ์รุ่นใหม่นั้น ได้สร้างความสนใจ และความเข้าใจให้กับเยาวชนอาข่าได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้วิจัยได้มีโอกาสฟังปราชญ์รุ่นใหม่ อธิบายเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตประจำของอาข่าให้กับกลุ่มเยาวชนอาข่าฟัง ปรากฏว่า เยาวชนอาข่าให้ความสนใจ และกล่าวตรงกันว่าตนเองไม่เคยทราบ หรือเข้าใจพิธีกรรมบางอย่างซึ่งเห็นปู่ ย่า หรือพ่อแม่ทำว่าเหตุใดจึงต้องทำ และมีความสำคัญอย่างไร การได้ฟังการอธิบายจากปราชญ์รุ่นใหม่ทำให้เข้าใจได้มากขึ้น

ในขณะที่ปราชญ์ผู้อาวุโส แม้จะไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ แต่ความสามารถทางการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเมื่อเกิดความขัดแย้ง และ ข้อพิพาทภายในชุมชน บทบาทของปราชญ์ผู้อาวุโสยังคงมีความสำคัญ และได้รับการยอมรับในการตัดสิน ซึ่งชี้ให้เห็นความสามารถทางการสื่อสารในการเจรจาต่อรอง และการโน้มน้าวใจ ตลอดจนความสามารถทางการสื่อสารในการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชุมชน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของชุมชนที่ดำรงความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ในกรณีของการเพะปลูกพืชไร่ประจำปี หรือเมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆขึ้นในชุมชน

3. การประพจน์เป็นแบบอย่างให้กับประชาชนในชุมชน คุณลักษณะข้อนี้ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ปราชญ์ชาวบ้านนั้น คือ สื่อบุคคลสำหรับชุมชน วิธีการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการสื่อสารภายในชุมชน คือ การมีสื่อตัวอย่าง ทั้งในลักษณะสื่อบุคคล และ สื่อที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้การศึกษานี้พบบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ตรงกับนิยามความเป็นปราชญ์ชาวบ้านเพียง 2 ท่านเท่านั้น เนื่องจากผู้รู้ท่านอื่น ๆ ของชุมชนยังขาดคุณลักษณะที่สำคัญในข้อนี้ ซึ่งทำให้ผู้รู้หลายท่านขาดความน่าเชื่อถือ

และขาดการยอมรับจากบุคคลในชุมชน โดยส่วนมากแล้วเช่น กรณีการมีพฤติกรรมที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด, ความไม่ซื่อสัตย์ เอาเปรียบ และปัญหาส่วนบุคคลอื่น ๆ

ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้านทั้งสองท่าน พบว่า เป็นที่ยอมรับในด้านการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวัฒนธรรมประเพณีแบบอาช่าดั้งเดิม รวมไปถึงด้านครอบครัว และมีสถานะทางเศรษฐกิจดี คำว่า ดีในที่นี้คือ พออยู่พอกิน รวมทั้งสามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้ทั้งในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี และการทำมาหากิน เป็นต้น

4. การมีอิทธิพลทางด้านความคิด และความเชื่อกับบุคคล
คุณลักษณะข้อนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาครั้งนี้ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจในกระบวนการทางความคิดของบุคคล ดังนั้น นอกจากเป็นผู้รู้ ที่เป็นแบบอย่างแล้วยังต้องเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางด้านความคิด และความเชื่อของบุคคลด้วย

5. การสร้างเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ คุณลักษณะข้อนี้เป็นข้อสังเกต และการวิเคราะห์จากผลการวิจัยของปราชญ์รุ่นใหม่ ซึ่งพบว่า ปราชญ์รุ่นใหม่นั้นพยายามสร้างเครือข่ายชนเผ่าอาช่าให้มีการรวมกลุ่ม และมีเวทีในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายผู้อาวุโสของแต่ละชุมชนให้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชาวอาช่ารุ่นใหม่ ซึ่งแต่เดิมนั้น ภายในชุมชนสามารถสร้างการรวมกลุ่มของชุมชนได้ผ่านทางพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน แต่ปัจจุบันด้วยวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และชาวอาช่ารุ่นใหม่ ๆ มักขาดโอกาสในการได้รับการถ่ายทอดความรู้ และความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตจากสถาบันครอบครัว ปราชญ์รุ่นใหม่ และผู้อาวุโสของชุมชน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ความเป็นปราชญ์ชาวบ้านนั้น ยังต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญในการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งนี้ในแง่ทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมได้อธิบายให้เห็นว่า กระบวนการที่บุคคลนั้นจะดำรงกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของตนเองในเรื่องใดนั้น อยู่ที่ว่า การแลกเปลี่ยน และการสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีโลกทางสังคมเช่นเดียว และจะเปลี่ยนแปลงกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของตนเอง ก็ต่อเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทางสังคมที่บุคคลดำรงอยู่ หรือกล่าวอีกลักษณะหนึ่งก็คือ บุคคลนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมทางสังคม และได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ นั่นเอง (Berger & Luckmann, 1966, pp, 147-159)

จากคุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 5 ประการข้างต้น จึงเป็นข้อสรุป และข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งอาจมีทั้งความสอดคล้อง และความแตกต่างไปจากการศึกษา

ปราชญ์ชาวบ้านในการศึกษาก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปศึกษา และค้นหา ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาปราชญ์รุ่นใหม่ของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งในชุมชน ทั้งทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพราะปราชญ์รุ่นใหม่เหล่านี้ เสมือนเป็นผู้เชื่อมโยงโลกทัศน์ที่แตกต่างกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโส และคนรุ่นใหม่ของชุมชน ให้มาร่วมอยู่ในคลังความรู้ทางสังคมเดียวกันได้

- ประเด็นบทบาทของผู้นำทางการปกครองในฐานะบทบาทผู้ส่งเสริมให้ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิมดำรงอยู่ได้ในชุมชน

ในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของ อาช้ำที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้จะพบว่า บทบาทในด้านวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตนั้นจะเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับปราชญ์ชาวบ้านมากกว่าผู้นำทางการ ปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนอาช้ำทั้ง 2 พื้นที่ที่ศึกษานั้นสามารถ ยังคงดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีและการนับถือบรรพบุรุษแบบอาช้ำดั้งเดิมไว้ได้เนื่องมาจาก บทบาททั้งส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของ การให้ความเคารพผู้อาวุโส จึงทำให้ผู้อาวุโส โดยเฉพาะผู้อาวุโสชาชนนั้น ยังคงมีบทบาทในเรื่อง วัฒนธรรมประเพณี และมีอิทธิพลทางด้านความคิดต่อชุมชนอาช้ำจนกระทั่งปัจจุบัน

ทั้งนี้หากพิจารณาเชื่อมโยงไปถึงการดำรงคลังความรู้ทางสังคมและจักรวาล สัมผัสลักษณะในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิมให้คงอยู่ในชุมชนได้ด้วยปัจจัย ที่เกี่ยวข้องอีกประการหนึ่ง คือ ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างปราชญ์ผู้อาวุโสกับผู้นำ การปกครอง และกระบวนการกล่อมเกลางานสังคมในระดับครอบครัว และเครือญาติเพื่อสร้างผู้ สืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีและองค์ความรู้แบบอาช้ำดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากชุมชนอาช้ำทั้ง 2 พื้นที่ที่ผู้นำทางการปกครอง หรือ อาจกล่าวได้ว่าเป็นรุ่นลูกยังคงได้รับการกล่อมเกลางานสังคม จากสถาบันครอบครัวในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ตัวอย่างเช่น กรณีพ่อหลวงอาเหนือ ซึ่งเป็นลูก ปราชญ์ผู้อาวุโส สามารถที่จะสืบทอดตำแหน่งผู้นำทางวัฒนธรรมจากผู้เป็นพ่อได้ เช่นเดียวกับ อบต.อาตุ ซึ่งเกี่ยวข้องทางเครือญาติกับปราชญ์ผู้อาวุโส และผู้นำทางวัฒนธรรม ยังสืบทอดและ ทำพิธีกรรมแบบอาช้ำดั้งเดิมได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในรุ่นของกลุ่มผู้นำทางการปกครองเหล่านี้ ยังคงมีโลกทัศน์ และความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลกระบวนการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่อง วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิม

ในขณะที่ชุมชนอาช้ำบ้านผาหมี่ พบลักษณะที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ผู้นำ การปกครองส่วนใหญ่ ยังมีบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชน โดยกลุ่มผู้อาวุโสของ

ชุมชนอาข่าบ้านผาหมื่นนั้น แม้จะไม่มีตำแหน่งทางวัฒนธรรม แต่พบว่า มีการรวมกลุ่ม และ ยังคงมีบทบาทสำคัญและมีอำนาจต่อรองในชุมชนสูง โดยเฉพาะในด้านการดำรงวัฒนธรรมประเพณีแบบอาข่าดั้งเดิม ทั้งนี้จะสังเกตได้จากการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาอื่น ๆ ภายในชุมชนนั้นมักจะได้รับ การต่อต้านจากกลุ่มผู้อาวุโส ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณีใด ๆ ยังคงต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อาวุโสของชุมชนด้วย

แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ในรุ่นหลาน หรือ รุ่นลูกของกลุ่มผู้นำทางการปกครอง ซึ่งเป็นเยาวชน และ หนุ่มสาวชาวอาข่ารุ่นใหม่ซึ่งได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน การเปิดรับสื่อมวลชน และการมีอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสื่อสารกับบุคคลในสังคมอื่นนอกเหนือไปจากสังคมชนเผ่า ทำให้โลกทัศน์ของคนในรุ่นนี้เป็นคนละชุดกับผู้อาวุโส ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษาแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชน และหนุ่มสาววัยทำงาน มักจะเป็นแหล่งที่มาจากสื่อมวลชน และโรงเรียนเป็นหลัก จึงน่าคิดว่าในอนาคตหากหมดรุ่นของปราชญ์ผู้อาวุโสไปแล้ว การสืบทอด และการดำรงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาข่าดั้งเดิมจะเป็นอย่างไร

3. กระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครอง และ ปราชญ์ชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจน วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า

- ประเด็นความสำคัญของกระบวนการสื่อสาร : การสร้างความจริงทางสังคมจะไม่เกิดขึ้นหากไม่มีกระบวนการสื่อสาร

การอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นของกระบวนการสื่อสาร เป็นการอภิปรายผลการวิจัยโดยเชื่อมโยงอย่างทั้งกระบวนการสื่อสารในการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน โดยผลการวิจัยทางด้านกระบวนการสื่อสารนั้น พบว่า ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่านั้นเป็นการสื่อสารในลักษณะเผชิญหน้า (face to face) และเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารแบบกลุ่มเป็นหลัก ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยกันในลักษณะเครือญาติ และมีขนาดครัวเรือนที่อยู่อาศัยไม่มากนัก ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนอาข่าตั้งแต่ดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากง่ายต่อการปกครองดูแลกันเอง รวมทั้งในการศึกษาค้นคว้า มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการสื่อสารของสถาบันทางสังคมภายในชุมชนเป็นหลักอีกด้วย ดังนั้น จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า

ในการสร้างความจริงทางสังคมนั้น กระบวนการสื่อสารถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดและนำความจริงเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยสถาบันทางสังคมไปสู่บุคคล หากไม่มีกระบวนการสื่อสารจะไม่มีความจริงเชิงวัตถุวิสัยเกิดขึ้น เพราะบุคคลและสถาบันทางสังคมไม่มีอันตรกิริยา (social interaction) ต่อกัน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บางครั้งความจริงทางสังคมนั้นอาจไม่สำคัญว่าถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร แต่สิ่งที่น่าสนใจมากกว่าคือ ความจริงทางสังคมนั้นได้รับการนำไปถ่ายทอด หรือ สื่อสารสู่บุคคลอย่างไร ทั้งนี้ เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาและการนำไปปรับไปใช้ในระดับต่าง ๆ แล้ว ดูเหมือนว่าจะมีความพยายามในการขับเคลื่อนสู่การนำไปปฏิบัติในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับชุมชน สิ่งที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นความสำเร็จประการหนึ่งของกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่สร้างให้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง และความพอเพียง เป็นคำที่รู้จักในทุกระดับ แม้กระทั่งในกลุ่มผู้อาวุโสอาช่า และผู้ที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กลับพบว่า เคยได้ยินคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จากโทรทัศน์ แม้จะยังไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไรก็ตาม

- ประเด็นกระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยกระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครองเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้นพบ รูปแบบการสื่อสารใน 2 ลักษณะ คือ **รูปแบบการสื่อสารแบบทางการ** คือ เป็นการสื่อสารในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง ซึ่งมีการกำหนดวันเวลา สถานที่ และ เนื้อหาในการสื่อสารไว้ล่วงหน้า ผ่านช่องทางการสื่อสารภายในชุมชนต่างๆ ในขณะที่รูปแบบการสื่อสารอีกลักษณะหนึ่งคือ **การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ** ซึ่งเป็นการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้นำทางการปกครอง กับ ประชาชนในชุมชน โดยสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครองในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอาช่าทั้ง 2 พื้นที่นั้น ยังคงเน้นเพียงการประกาศ และการแจ้งข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ เป็นการนำข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาแจ้งให้กับประชาชนได้รับทราบมากกว่า จะเป็นกระบวนการสื่อสารและเนื้อหาที่ผู้นำทางการปกครองร่วมกันคิด วางแผน และริเริ่มโครงการ หรือกิจกรรมภายในชุมชน ดังจะเห็นได้ว่า โครงการ หรือ กิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชนล้วนแล้วแต่มาจากหน่วยงานภายนอก และเป็นโครงการเพียงระยะสั้นดังที่ได้อธิบายในผลการวิจัยไปแล้ว ฉะนั้น จึงทำให้

ประชาชนในชุมชน และแม้แต่ตัวผู้นำทางการปกครองเองจึงยังไม่ได้ให้ความสนใจ และความสำคัญกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากนัก รวมทั้งแหล่งที่มาของรู้ และ กรอบ จินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำทางการปกครองดังผลการวิจัยที่กล่าวไป แล้วนั้น สะท้อนให้เห็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหนึ่ง รวมทั้งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ชุมชนปฏิบัติกันโดยปกติในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แม้แต่ความเข้าใจของผู้นำทางการ ปกครอง และ ประชาชนเรื่องของเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้รับการฝึกอบรม หรือ การถ่ายทอดจาก หน่วยงานต่างๆ ก็ยังมีข้อจำกัดแต่เพียงเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นต้น คือ มีความพอเพียงเลี้ยง ตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ลดการใช้จ่าย แต่ใน **ขั้นที่สอง** คือ รวมพลังกันในรูป กลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม และ **ขั้นที่สาม** สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ และขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดย ประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาควงศ์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2544) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ไม่ได้รับการกล่าวถึงทั้งจากผู้นำทางการปกครอง ประชาชน และแม้แต่ในแผนงานของหน่วยงาน ราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แม้จะมีความพยายามจากหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรผู้ปลูกกาแฟ ผู้ปลูกข้าวโพด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี เป็นต้น แต่ในสภาพ ความเป็นจริงแล้ว ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลายคนที่ ระบุตรงว่า **การรวมกลุ่ม** โดยเฉพาะในลักษณะกลุ่มอาชีพไม่ค่อยได้ผลในชุมชนเท่าใดนัก เมื่อ ถึงเวลา ชาวบ้านแต่ละครอบครัวต่างคนต่างขาย ซึ่งทำให้ขาดอำนาจการต่อรองในด้านราคา ส่วนการรวมกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ผู้วิจัยกลับเห็นว่า ยังไม่ใช้รูปแบบกลุ่มออมทรัพย์ที่ แท้จริง แต่เป็นเพียงกลุ่มที่ดูแลผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปล่อยกู้ของกองทุนหมู่บ้าน กองทุน ผู้สูงอายุ หรือกองทุนสตรีมากกว่า หรือหากกล่าวโดยตรงก็คือ การรวมกลุ่มในชุมชนที่ศึกษาครั้ง นี้ ไม่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติของสมาชิกในชุมชนที่เห็นความสำคัญ และ ตระกະที่ แท้จริงของการรวมกลุ่ม แต่เป็นการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ซึ่งประชาชนในชุมชนยังขาด ความรู้ความเข้าใจ ทำให้ได้เพียงแต่มีชื่อว่าการรวมกลุ่มของชุมชนเท่านั้น แต่ยังไม่ใช้กลุ่มที่ แท้จริงตามตรรกะ และวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็ง และอำนาจ ต่อรอง โดยเฉพาะในด้านการเกษตร และการขายผลผลิตต่าง ๆ

อันที่จริงแล้ว ด้วยสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ที่มารากฐานมานั้น เชื้อให้เกิดการรวมกลุ่มกันโดยธรรมชาติ เนื่องจากสังคมชาวชนเผ่า เป็น ลักษณะสังคมเครือญาติ และสังคมขนาดเล็ก ซึ่งแต่ละครัวเรือนภายในชุมชนมักมีสายสัมพันธ์

เกี่ยวดองกันทางเครือญาติ ดังนั้น กระบวนการสื่อสารในรูปแบบไม่เป็นทางการ จึงมีบทบาทมากกว่ารูปแบบการสื่อสารแบบทางการ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จึงพบว่า ผู้นำทางการปกครองได้ใช้รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ เป็นการสื่อสารในชีวิตประจำวันในการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ประชาชนในชุมชนมากกว่า

หากพิจารณางานวิจัยที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้ในประเด็นเรื่องกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำทางการปกครองในระดับชุมชนนั้น พบว่า ยังมีการศึกษาในประเด็นนี้น้อย เนื่องจากการศึกษาส่วนใหญ่เน้นการศึกษบทบาท และการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้นำ แต่ไม่ได้ศึกษาในบริบทของการสื่อสาร พบเพียงงานของชลิตดา สุขสวัสดิ์ (2547) ในเรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนบ้านที่กล่าวถึงบทบาทการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อแก้ปัญหาโดยให้ข้อมูลแก่ชาวบ้านนำไปใช้ในการตัดสินใจและในการหาสรุปในกลุ่มได้ รวมทั้งเป็นสื่อกลางให้คนในชุมชนมารวมตัวกัน ผ่านสื่อในชุมชน เช่น หอกระจายข่าว และการใช้วิธีเดินบอกตามบ้านด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ในเรื่องของการใช้สื่อชุมชน และบทบาทในการเป็นผู้เชื่อมประสาน และ ประกาศแจ้งข่าวสาร มากกว่า การถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในการศึกษา ประชาสิทธิ์ ใจกว้าง (2552) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของการใช้สื่อเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแห อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า ในด้านสื่อบุคคล เกษตรกรเปิดรับสื่อจากเจ้าหน้าที่รัฐ คือ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล หรือนักวิชาการเกษตร ส่วนภายในชุมชน คือ เพื่อนบ้าน โดยมีได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำทางการปกครอง

ดังนั้น งานวิจัยที่ผ่านมาจึงมักให้ความสำคัญกับบทบาท และที่มาของความรู้ของผู้นำทางการปกครองมากกว่าการศึกษากระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครองภายในชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ไม่ได้เป็นชุมชนตัวอย่าง หรือหมู่บ้านตัวอย่างในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงสภาพสังคม และกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า รูปแบบการสื่อสารและทางการในการถ่ายทอดความรู้ หรือ ความจริงเชิงวัตถุวิสัยไปสู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างชุมชนที่ประชาชนมีข้อจำกัดในเรื่อง ภาษา การศึกษา และการทำมาหากินนั้น กระบวนการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนได้ดีที่สุด คือ การสอดแทรกความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เนื่องจากหากสังเกตการจัดประชุมหรือการอบรมที่ต้องมีการรวมสมาชิกในชุมชนจำนวนมากนั้น จะเป็นเพียงตัวแทนครัวเรือนมาเข้าร่วมประชุมเท่านั้น ประกอบกับชาวบ้านในชุมชนต้องทำมาหากิน สามารถมีเวลาเข้ามาประชุม หรืออบรมได้เพียงช่วงค่ำ แต่ก็ก็เป็นเวลาที่สมควรแก่การพักผ่อนแล้ว ฉะนั้น

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หากจะสร้างกระบวนการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ หรือความจริงเชิงวิวัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชนนั้น รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการเหมาะสมกว่า โดยเฉพาะการสร้างสื่อตัวอย่าง และสื่อบุคคลที่ปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วประสบความสำเร็จสามารถเป็นแบบอย่างให้กับครัวเรือนอื่น ๆ ได้

ทั้งนี้ จากการสังเกตการณ์วิถีชีวิตประจำวัน และการวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยาของประชาชนในชุมชนอาข่า ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตประการหนึ่งว่า วิถีชีวิตของชุมชนที่มีการอยู่อาศัยแบบเครือญาติและมีความใกล้ชิดกันสูง **มักจะมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน** เช่น เมื่อครอบครัวใดปลูกพืชชนิดใดได้ราคาดีจะมีการปลูกตามกัน , การชักชวนกันไปทำงานในต่างประเทศของผู้ชายในชุมชน, การเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้าน รวมทั้งการมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้น **ประชาชนในชุมชนมักจะไม่ต้องการเสียงเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน จนกระทั่งมีบุคคล หรือ ครัวเรือนอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วประสบความสำเร็จ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หรือความเป็นอยู่ดีขึ้น ครัวเรือนอื่น ๆ จึงจะเปลี่ยนแปลงตาม**

ดังนั้น หากนำลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลเช่นนี้มาปรับและประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการร่วมกันกับชุมชนโดย **“การสร้างสื่อบุคคลต้นแบบบ้านต้นแบบในชุมชน”** ซึ่งเป็นบุคคลหรือครอบครัวที่ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจเข้าไปเฝ้าในด้านการสนับสนุนงบประมาณ และการเป็นพี่เลี้ยง โดยควรมีการประเมินผลและติดตามในระยะยาว กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านเห็นบุคคลใดหรือครอบครัวใดที่มีความใกล้ชิดกับเขาในละแวกบ้านหรือชุมชนใกล้เคียงที่ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จ อาจเกิดการเลียนแบบขึ้น เนื่องจากได้สัมผัส และ เห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมแล้ว ซึ่งนับเป็นกลยุทธ์การสื่อสารโดยสื่อบุคคลที่ใกล้ชิดชุมชนได้มากที่สุด

โครงการในลักษณะนี้อาจไม่ใช่เรื่องใหม่ ซึ่งมีตัวอย่างของการดำเนินโครงการในลักษณะนี้ไปบ้างแล้ว ดังเช่น โครงการที่คัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย การคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน หรือ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่าตัวอย่างโครงการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ใกล้เคียงสำหรับชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะในชุมชนอาข่าที่ศึกษาซึ่งยังไม่มีบุคคล หรือครัวเรือนได้รับการยกย่องหรือได้รับการส่งเสริม (promote) ให้บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนได้เห็นเป็นตัวอย่างได้ ดังนั้น หากจะดำเนินโครงการที่เป็นรูปธรรมควรดำเนินงานลักษณะนี้ในทุกชุมชนจึงจะทำให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหากสามารถนำผลการสร้างสื่อบุคคลต้นแบบ หรือครอบครัวต้นแบบในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้ในทุกชุมชนจะเป็นกระบวนการสื่อสารในชีวิต ประจำ

วันที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ต้องเสียงบประมาณไปกับการฝึกอบรม และการจัดประชุมมากนัก ประกอบกับชาวบ้านมักให้ความสนใจกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ซึ่งตัวอย่างของการทำแปลงสาธิตของทหารในชุมชนตามแนวทฤษฎีใหม่ซึ่งพบในการศึกษาค้างนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมักจดจำและเรียนรู้จากสิ่งที่เขาสามารถเห็นเป็นรูปธรรม จึงทำให้มีการอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ตนเองได้เห็น และมีประสบการณ์ตรง

ดังนั้น ลักษณะของสื่อบุคคลต้นแบบ หรือสื่อตัวอย่าง จะเป็นกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้จากรูปธรรมที่เห็นและสัมผัสได้ หากกระทำแล้วประสบความสำเร็จ คราวเรือนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ย่อมจะส่งผลต่อวิถีคิด และวิถีการปฏิบัติของสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารในชีวิตประจำวันที่ทำให้บุคคลค่อย ๆ ซึมซับเข้าสู่คลังความรู้ตามอัตวิสัยของตนเอง เช่นเดียวกับลักษณะของการเรียนรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่านั่นเอง

สำหรับกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งได้แก่ ปราชญ์รุ่นใหม่ นั้น จะเห็นได้ว่า แม้จะไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในการถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารแบบกลุ่มภายในเครือข่ายเป็นหลัก รวมทั้งกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของสมาคมอาข่า เพื่อเป็นการสร้างของเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตบออาข่า นอกจากนั้น คือ การใช้การประพฤติปฏิบัติของตนเองเป็นสื่อบุคคล และสร้างเครือข่ายของครัวเรือนที่สนใจปฏิบัติตามในเครือข่ายและสายตระกูลของตนเองก่อน ซึ่งลักษณะกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านที่พบในการศึกษาค้างนี้ อาจจะมีทั้งส่วนที่สอดคล้อง และแตกต่างจากการศึกษาถึงปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่นการศึกษาของ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และคณะ (2550) ที่พบว่า มีกระบวนการสื่อสารโดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป นอกจากนั้นยังร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการ ในการถ่ายทอดความรู้ และทำการวิจัยร่วมกับนักวิชาการเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน เช่น กรณีของพ่อประยงค์ รณรงค์ หรือในการศึกษาของ รุ่งนภา มุกดาอนันต์ (2544) และ พรทิพย์ ชนะคำ (2547) ที่ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพบกลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลาย เช่น กลยุทธ์การสื่อสารโดยการใช้ประสบการณ์, การทำให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง, การสัมมนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเปิดพื้นที่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาดูงาน ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากการศึกษาค้าง กล่าวคือ เนื่องจากปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์รุ่นใหม่ในการศึกษาค้างนี้ ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง กระบวนการสื่อสาร

ภายในชุมชนจึงเป็นลักษณะของการสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ในขณะที่การศึกษาปราชญ์ชาวบ้านในการศึกษาก่อนหน้านี้จะมุ่งเน้นศึกษาปราชญ์ชาวบ้านที่ค่อนข้างมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง และมักได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้ตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ และสร้างเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน จึงทำให้มีกระบวนการสื่อสารในลักษณะที่หลากหลายมากกว่า และไม่เพียงแต่ในชุมชนของตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสื่อสารไปถึงบุคคลอื่นภายนอกด้วย แต่ผลการวิจัยที่พบลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ กระบวนการสื่อสารโดยการทำตนเองให้เป็นตัวอย่าง

อย่างไรก็ตาม หากวิเคราะห์ถึงผลการวิจัยกระบวนการสื่อสารของปราชญ์รุ่นใหม่ภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงเอาวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงไปถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายชนเผ่าอาข่าภายนอกชุมชน ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ในสังคม จะพบว่า มีรูปแบบการสื่อสาร และการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่นเดียวกับการศึกษาปราชญ์ชาวบ้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนหน้านี้ ทั้งรูปแบบการเสวนา การประชุม ตลอดจนการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน สื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ปราชญ์รุ่นใหม่เองยังประเมินว่า ยังมีการสื่อสารโดยเชื่อมโยงเอาวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงน้อย ซึ่งโดยมากมักจะเข้าใจแต่เพียงวิถีชีวิตในด้านการทำมาหากินเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหากวิเคราะห์ถึงกุศโลบาย หรือสัญญาที่ซึ่งเป็นความหมายแฝงอยู่พิธีกรรม ประเพณี คำสอน ความเชื่อ และกฎจารีตต่าง ๆ แล้ว ล้วนมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลากหลายประการ เพียงแต่ยังไม่มีมีการอธิบาย และกระบวนการถ่ายทอดให้ทั้งชาวอาข่า และบุคคลอื่น ๆ ได้เข้าใจ และรับรู้ในเรื่องนี้

- ประเด็นกระบวนการสื่อสารของผู้นำทางการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า

การศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนชนเผ่าต่างๆในงานวิจัยก่อนหน้านี้ เช่น งานของกนกรัตน์ ยุกไกร (2549) ซึ่งศึกษาในชุมชนอาข่า, การศึกษาของ อรสุดา เจริญรัตน์ (2543) ซึ่งศึกษาในชุมชนชาวกะเหรี่ยง หรือ ปกาเกอญอ และการศึกษาของ สุกลักษณ์ เรืองชมภู (2551) ที่ศึกษาชนเผ่าประหล่อง โดยได้วิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นว่าวิถีชุมชนเผ่าเหล่านั้นมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลายประการ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาก่อนหน้านี้ยังไม่ได้ศึกษาถึง กระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีทั้งในส่วนของปราชญ์ หรือผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งในส่วนของผู้นำทางการปกครองในชุมชนด้วย นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับปราชญ์ชาวบ้านจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องยังพบเพียงการศึกษาใน

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกับเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้นซึ่งได้อภิปรายไปแล้วในข้างต้น ดังนั้น จึงไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งศึกษาในประเด็นการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านในด้านวัฒนธรรมประเพณี

ในส่วนของการกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า สื่อพิธีกรรม และสื่อประเพณีของชาวอาข่า ถือเป็นช่องทางหลักในกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ผู้อาวุโสในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต โดยพิธีกรรม และประเพณีถือเป็นสื่อที่เชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนให้มีการรวมกลุ่ม และมีพฤติกรรมทางสังคมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือเป็นการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนอาข่านั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แม้การศึกษาครั้งนี้จะพบว่า ปราชญ์ผู้อาวุโส และผู้อาวุโสในชุมชนอาข่าจะยังคงมีบทบาทในด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน แต่สิ่งที่พบเป็นปัญหาในด้านกระบวนการสื่อสาร คือ การขาดคำอธิบายถึงเหตุผล หรือกุศโลบายและความหมายที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมนั้น ๆ ซึ่งโดยมากหากถามถึงเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม และ ประเพณีว่าเพราะเหตุใดจึงต้องทำพิธีนั้น ๆ หรือเพราะเหตุใดอาข่าจึงมีความเชื่อเช่นนั้น เช่น กรณีความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามมีลูกแฝด ถือเป็นสิ่งผิดปกติและไม่ดีต่อชุมชน เป็นต้น ซึ่งคำตอบของผู้อาวุโสโดยมาก คือ บรรพบุรุษปฏิบัติมาเช่นนั้น หรือเป็นความเชื่อถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา

ดังนั้น ปัญหาเช่นนี้จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เยาวชนและชาวอาข่ารุ่นใหม่มักจะละเลยถึงคุณค่าที่อยู่ในพิธีกรรมและประเพณีนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามได้ รวมทั้งขั้นตอนในพิธีกรรมมีหลากหลายขั้นตอน ชาวอาข่ายังมีความเชื่ออีกว่า หากทำพิธีกรรมผิดพลาด บรรพบุรุษจะไม่พอใจซึ่งอาจมีผลร้ายเกิดขึ้นกับตัวหรือครอบครัวและชุมชน ทำให้อาข่ารุ่นใหม่ที่สร้างครอบครัวขยายออกไป ไม่มีผู้อาวุโสอยู่ในบ้านจึงมักจะละเลยไม่ปฏิบัติพิธีกรรมและประเพณีแบบดั้งเดิม ด้วยเหตุนี้เอง จึงมักเป็นข้อจำกัดและเป็นปัญหาสำหรับชาวอาข่ารุ่นใหม่ โดยเฉพาะชาวอาข่าที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือ ได้รับสื่อจากสังคมอื่น ๆ ผ่านทางสื่อมวลชน ซึ่งมักมีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์อีกชุดหนึ่งซึ่งได้รับจากสถาบันการศึกษา หรือ สื่อมวลชน เช่น การอธิบายทางวิทยาศาสตร์ซึ่งไม่เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือสิ่งเร้นลับต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ขัดแย้งกับความเชื่อแบบอาข่าดั้งเดิม ซึ่งสถาบันทางสังคมตามโครงสร้างแบบอาข่าดั้งเดิมนั้นใช้อำนาจเหนือธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์ไม่อาจสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นปัจจัยในควบคุมและจัดระเบียบทางสังคมไปแบบอาข่าดั้งเดิม

ตัวอย่างเช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวอาข่าในชุมชนได้แก่ ประตุมูบ้าน หรือบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ หากผู้ใดไปลบหลู่ ตัดไม้ หรือกระทำล่วงเกินใดจะมีผลให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่พอใจและได้รับการลงโทษ ซึ่งไม่เพียงแต่ลงโทษต่อผู้กระทำเท่านั้นที่อาจถึงขั้นวิกลจริต กระทั่งเสียชีวิต แต่ยังมีผลต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมตามไปด้วย ดังเช่น การเกิด

โรคภัยไข้เจ็บ หรืออาเพศต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่า ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อควบคุมดูแลกันเองในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม เนื่องจากหากมีใครทำผิดจารีตไม่ได้มีผลเฉพาะตน หรือครอบครัวเท่านั้น ยังมีผลต่อสมาชิกอื่นในสังคมอีกด้วย

ด้วยปัญหาทางการสื่อสารเช่นนี้เองที่ปราชญ์รุ่นใหม่ รวมไปถึงเครือข่ายชนเผ่าอาข่า จึงมีความพยายามในการสร้างคำอธิบาย การให้ความหมาย และการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่อยู่วัฒนธรรมประเพณีของชาวอาข่า โดยใช้กระบวนการสื่อสารทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ทั้งนี้ ด้วยบทบาทของปราชญ์รุ่นใหม่ที่คาบเกี่ยวกับกับการเป็นนักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน จึงทำให้กระบวนการสื่อสารภายในชุมชนยังมีข้อจำกัด รวมถึงในชุมชนอื่น ๆ ซึ่งยังขาดผู้นำในลักษณะของปราชญ์รุ่นใหม่อีกด้วย

- ประเด็นกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง และการดำรงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดประการหนึ่งที่น่าสนใจในการนำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือ Transformational Leadership (Bass & Avolio, 1994, pp. 2-6) เป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตาม ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อ ผู้ตามนี้จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence or Charisma Leadership) คือ การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างสำหรับผู้ตาม โดยผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตามเพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วมกัน 2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) คือ การที่ผู้นำจูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยการสร้างแรงจูงใจภายใน 3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) คือ การที่ผู้นำมีการกระตุ้นให้ผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ ปัญหาพร้อมกันเพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิมและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นกว่าเดิม 4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) คือ การทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญโดยเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการ

แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แม้จะเป็นแนวคิดที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารโดยตรง แต่จะเห็นได้ว่า สามารถนำมาใช้ในกระบวนการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน โดยองค์ประกอบ 4 ทั้งประการที่กล่าวมานั้นแล้วต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้นำ และผู้ตาม เพื่อให้เกิดเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ในเชิงการพัฒนาพร้อมกัน ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงบทบาทของผู้นำในกระบวนการสร้างความจริง และกระบวนการสื่อสารนั้น ยังคงขาดองค์ประกอบในการเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจากการศึกษาที่พบในครั้งนี้นั้น

บทบาทของผู้นำทางการปกครอง ยังมีลักษณะแบบผู้นำตามหน้าที่ ซึ่งยังขาดความสร้างสรรค์ในการกระตุ้นทางปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันคิด และหาทางออกเมื่อเกิดปัญหา เช่น กรณีผลิตผลทางการเกษตรไม่ได้ราคา ปัญหาดินเสื่อมเนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาหนี้สินของครัวเรือนในชุมชน และปัญหาความเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงแต่ในชุมชนเท่านั้น แต่ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจต้องทำหน้าที่ในการสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วย

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบาทในกระบวนการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาช้ำดั้งเดิมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและกระบวนการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปราชญ์รุ่นใหม่ กลับพบลักษณะของการเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence or Charisma Leadership)

ซึ่งเห็นได้จากการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และการใช้ตนเองเป็นสื่อตัวอย่างเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณี และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมแบบอาช้ำดั้งเดิม ซึ่งเป็นการมีอิทธิพลทางความคิดโดยเริ่มจากในกลุ่มเครือญาติ และสายตระกูล และเยาวชนอาช้ำที่อยู่ในความดูแล

ในด้าน 2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) และ 3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) พบว่า ปราชญ์รุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงปัญหาทางความเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมจึงมีความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายในกลุ่มชนเผ่าอาช้ำ โดยดึงศักยภาพองค์ความรู้จากปราชญ์ผู้อาวุโส และสร้างคุณค่าโดยการให้คำอธิบายต่อสัญลักษณ์ที่อยู่วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต และในส่วนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจของคนชนเผ่า และสามารถดำรงรักษาสິงที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน

สำหรับในด้านที่ 4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) คือ การทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญโดยเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการ พบได้ในลักษณะของเวทีการเสวนาของชนเผ่าอาช้ำ ที่เปิดโอกาสให้ชาวอาช้ำได้ร่วมกันคิดและแสดงความคิดเห็นต่อวิถีการปฏิบัติ กระทั่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น กรณีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมประเพณี และกฎจารีตเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน นอกจากนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยพบคุณลักษณะที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ความสามารถทางการสื่อสารของปราชญ์รุ่นใหม่ โดยเฉพาะการให้

คำอธิบายต่อคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ปราชญ์รุ่นใหม่เองประเมินว่า ผู้ที่จะถ่ายทอดคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีได้ ต้องสนใจ เข้าใจ และสะสมความรู้ตลอดเวลา ซึ่งแม้จะพยายามสร้างเยาวชน และชาวอาข่ารุ่นใหม่เพื่อมาขับเคลื่อนการทำงานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า แต่สิ่งที่ยาก คือ การสร้างนิสัยที่รักการเรียนรู้ ทำให้ผู้ที่จะให้คำอธิบาย และความหมายในด้านวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของอาข่าได้อย่างถูกต้องนั้นจึงมีอยู่จำกัด

แม้ปราชญ์รุ่นใหม่จะมีบทบาท และมีกระบวนการสื่อสารในลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แต่สิ่งที่ปราชญ์รุ่นใหม่ได้ประเมินตนเอง คือ บทบาทของเขาด้านการพัฒนาในฐานะสมาชิกของชุมชนยังมีข้อจำกัด และไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากภาระหน้าที่การทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน อย่างไรก็ตาม ในอนาคตปราชญ์รุ่นใหม่เองมีความคิดที่จะลดบทบาทการทำงานในองค์กร และกลับมาใช้ชีวิตในฐานะสมาชิกของชุมชนคนหนึ่ง ซึ่งน่าจะทำได้ตามการพัฒนาชุมชนในแนวทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาข่าดั้งเดิมได้อย่างเต็มที่มากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ จึงน่าสนใจว่า ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรมีนโยบายในการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้มีคุณลักษณะความเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรมประเพณี และเอกลักษณ์ของชนเผ่าตนเอง

4. กรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชน : การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

หากพิจารณาถึงผลการวิจัยในส่วนของการอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน หรือ ในที่นี้เป็นการศึกษาในลักษณะของบุคคล ที่จำแนกตามกลุ่มอายุพบว่า ประชาชนในชุมชนอาข่าที่ศึกษา ยังคงมีความเข้าใจที่จำกัดเฉพาะเรื่อง เช่น ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแม้จะระบุว่าได้รับการฝึกอบรมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหลายครั้ง แต่ยังมีความเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปฏิบัติตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่เท่านั้น เนื่องจากการอบรมในเรื่องการทำเกษตรแบบผสมผสาน และการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ แต่มักจะใช้คำว่า “การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” นอกจากนั้นผลการวิจัยกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละกลุ่มอายุยังพบความสอดคล้องในการให้ความหมาย และความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยพบว่า ทุกกลุ่มอายุให้ความสำคัญ

พอเพียงในลักษณะที่ตรงกัน คือ การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และทำเกษตรแบบผสมผสานเพื่อบริโภค และลดรายจ่าย ส่วนที่เหลือนำไปขาย รวมทั้งหากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรอบจินตนาการ เศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครองระดับท้องถิ่น พบว่ามีความสอดคล้องกันอีกด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าวนี้กำลังชี้ให้เห็นอะไร สิ่งที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากผลการวิจัยครั้งนี้ ประกอบในส่วนที่ได้อภิปรายไปแล้วในประเด็น การสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำทางการปกครอง คือ คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” กับ “การเกษตรตามแนว ทฤษฎีใหม่” ที่ผูกติดกันอย่างแยกไม่ออก โดยเฉพาะในระดับประชาชนในชุมชน แม้กระทั่งผู้นำทางการปกครองที่ได้รับการอบรม และถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ โดยตรง แม้ว่าจะมีการให้ความหมายต่อเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนอื่น เช่น การประหยัด การออม การประมาณ ตนเอง เป็นต้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อกล่าวถึงคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับประชาชนในชุมชน อาศัยในการศึกษาครั้งนี้ คือ เรื่องของการเกษตรมาเป็นลำดับแรก ในขณะที่ชุมชนอาชานันมีได้มี มีแต่เพียงผู้ที่อยู่ในอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น เพราะแนวโน้มของการเข้าสู่เมืองของกลุ่มอาชารุ่นใหม่ เพื่อประกอบอาชีพรับจ้าง รวมถึงในชุมชนปัจจุบันที่พบว่า มีครอบครัวที่ขาดแคลนที่ดินทำกินจำนวนมาก ซึ่งต้องประกอบอาชีพรับจ้างเพื่อหาเลี้ยงชีพ

ฉะนั้น เมื่อเกิดความเข้าใจเช่นนี้จึงทำให้ความหมาย และกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลถูกจำกัดอยู่ในความหมายที่แคบ ซึ่งนำไปสู่การไม่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการติดตามประเมินผล 3 ปีแรก (ปี 2550-2552) ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ในส่วนของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ที่ชี้ให้เห็นว่า **ประชาชนรับรู้แต่ขาดความเข้าใจอย่างแท้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** (“รัฐสอบตก!เศรษฐกิจพอเพียง ขาดความเข้าใจไร้ทิศทาง”, 2554, น. 9) รวมทั้งข้อวิพากษ์ประการหนึ่งที่นักวิชาการกล่าวถึงการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้น อาจเรียกว่าเป็น **วิกฤตเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความไม่รู้ว่าจะนำปรัชญานี้ไปใช้ทำอะไร กลายเป็นว่าผู้นำชุมชน สังคม ใช้คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นข้ออ้างในการทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี** (สมเกียรติ อ่อนวิมล, 2550, น. 11) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารในการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้นยังคงมีปัญหาตั้งแต่ระดับนโยบายทางการสื่อสาร จนกระทั่งถึงระดับปฏิบัติเมื่อนำมาขับเคลื่อนสู่ชุมชน

นอกจากนั้น บทบาทของผู้นำทางการปกครองของชุมชนยังทำหน้าที่ในลักษณะผู้ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และนำความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้นจากสถาบันทางสังคมภายนอกมาสู่ประชาชนในชุมชนมากกว่าจะเป็นกระบวนการสื่อสารที่กระตุ้นให้

ประชาชนในชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ โดยการตระหนักถึงความจำเป็นในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชน และกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาแนวทางการแก้ไขร่วมกันในชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังมีปัญหานในเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจ และหนี้สินเช่นชุมชนอาข่าที่ศึกษาในครั้งนี้

5. องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี และการนำไปประยุกต์ใช้ทางปฏิบัติ

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาโดยจำแนกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ 1. องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี และ 2. ผลการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ ดังนี้

- องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี

1. **ด้านการสื่อสารทางการเมือง** การศึกษาครั้งนี้ได้พยายามนำเสนอมุมมองทฤษฎีทางสังคมวิทยาการสื่อสารเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในเรื่องกระบวนการสร้างความจริงทางสังคมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นแนวคิดหลักที่นำมาใช้ในการวางนโยบายระดับประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยศึกษาผ่านสถาบันทางสังคมทางการเมืองภายในชุมชน คือ ผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำแบบทางการ และสถาบันทางสังคมในด้านวัฒนธรรมประเพณี คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำทางความคิด และผู้นำโดยธรรมชาติ รวมทั้งในชุมชนชนเผ่าอันยังเกี่ยวข้องกับเรื่องของการปกครองตามโครงสร้างสังคมแบบอาช่าดั้งเดิมอีกด้วย ทั้งนี้ แม้จะไม่ได้เป็นทฤษฎีทางด้านการสื่อสารทางการเมืองโดยตรง แต่หากพิจารณาถึงแนวคิดหลักของทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) จะพบว่า แนวคิดทฤษฎีนี้ได้อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของสถาบันทางสังคมที่มีอำนาจในการสร้างความหมาย ความเชื่อ บรรทัดฐาน ตลอดจน ค่านิยม และคุณค่าต่าง ๆ ในสังคมอีกด้วย

ทั้งนี้ ทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคมมักจะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยทางการเมืองการสื่อสารโดยมุ่งเน้นการสร้างความจริงทางสังคมในสถาบันสื่อมวลชน เช่น งานของ บงกช เสวตมาร์ (2533) ซึ่งศึกษาถึงการสร้างความจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย และ สุภา จิตติวิสุรัตน์ (2545) ซึ่งศึกษาการสร้างความหมายทางสังคมของสื่อภาพยนตร์ เช่นเดียวกัน ฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารที่มุ่งเน้นสถาบันทางสังคมในการปกครอง และ วัฒนธรรมประเพณี เป็นหลัก เพื่อเป็นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ ในการนำทฤษฎีไปใช้ในการศึกษา และเป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีอีกด้วย

2. ทฤษฎีมูลฐาน และแบบจำลององค์ประกอบการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยและการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ได้นำผลการวิจัยมาสร้างทฤษฎีมูลฐานและแบบจำลองการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล โดยนำทฤษฎีมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และผลการวิจัยที่ได้ ซึ่งเป็นเป็นการอธิบายเชื่อมโยงทั้งกระบวนการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัย กระบวนการสื่อสาร และกระบวนการสร้างความจริงเชิงอัตวิสัยจนนำไปสู่กรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล ซึ่งหากทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นยังไม่มีการศึกษาที่ศึกษาเชื่อมโยงทั้งกระบวนการเช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ นอกจากนั้น แบบจำลองกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลที่สร้างขึ้นมานี้ เป็นการสร้างและพัฒนาจากกรอบความคิดทฤษฎี รวมทั้งผลการวิจัยที่ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงมโนทัศน์ต่าง ๆ ในการศึกษาประกอบการอธิบายความเชื่อมโยงในแต่ละมโนทัศน์ เพื่อนำไปต่อยอดสำหรับการวิจัยในอนาคต ซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาเป็นทฤษฎีทางด้านการสื่อสารต่อไปได้

3. การเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจในระดับชุมชนที่พยายามเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน กล่าวคือ ในมิติทางด้านการเมืองการปกครอง เป็นการศึกษาผ่านสถาบันทางการเมืองการปกครองทั้งในโครงสร้างทางสังคมทั้งในระบบดั้งเดิมและปัจจุบันของชุมชนอาข่าซึ่งมีสถาบันทางสังคมภายในชุมชน คือ ผู้นำทางการเมืองการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์รุ่นใหม่, มิติทางด้านเศรษฐกิจโดยศึกษาผ่านการดำรงชีวิตและการทำมาหากิน รวมทั้งมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้มิติทางด้านการสื่อสารเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมามักพบว่า เป็นการศึกษาในมิติใดมิติหนึ่งซึ่งยังขาดความเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงพยายามนำเสนอ และอธิบายความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยมีกระบวนการสื่อสารเป็นแกนกลาง

- ผลการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

ผลการวิจัยครั้งนี้แม้จะเป็นกรณีศึกษาของชุมชนชนเผ่า แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้จะสามารถทำให้เกิดเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในกระบวนการทางด้านความคิด หรือกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ของบุคคล ตลอดจนกระบวนการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยวิสัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่สถาบันทางสังคมต่าง ๆ สร้างขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาชุมชนตัวอย่างในด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าได้มีการศึกษาจนสามารถค้นพบบุคคลลักษณะและปัจจัยที่ประสบความสำเร็จในหลายชุมชนแล้ว ในขณะที่ชุมชน โดยเฉพาะในชนบทจำนวนมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนมากกว่าชุมชนที่เป็นตัวอย่างความสำเร็จ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจชุมชนที่ยังเผชิญกับสภาพปัญหาต่างๆ เช่นเดียวกับในหลายชุมชนชนบทของไทย แต่มีความแตกต่างในลักษณะของการเป็นชุมชนชนเผ่าซึ่งมีภาษา และ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของตนเอง ฉะนั้น ข้อค้นพบจากผลการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบาย และในทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทในแต่ละชุมชนต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน และบุคคล ดังข้อเสนอที่ผู้วิจัยนำเสนอไว้ในส่วนต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี และการนำไปประยุกต์ใช้ทางปฏิบัติ โดยจำแนกเป็นมิติต่าง ๆ ในการศึกษาทั้ง มิติทางด้านการเมืองการปกครอง, มิติทางด้านเศรษฐกิจ, มิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และมิติทางด้านการสื่อสารซึ่งเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9.1

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาและข้อเสนอแนะ จำแนกตามมิติต่าง ๆ

มิติต่าง ๆ ในการศึกษา	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
1. มิติทางด้านการเมือง การปกครอง	1.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาสถาบันทางการเมืองการปกครองระดับชุมชนทั้งผู้นำแบบทางการ และผู้นำโดยธรรมชาติของชุมชน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะสังคมชนเผ่ายังคงมีโครงสร้างทางสังคมที่ผสมผสานระหว่างโครงสร้างทางสังคมดั้งเดิมในลักษณะการปกครองตนเอง และโครงสร้างสังคมแบบใหม่ที่มีผู้นำซึ่งได้รับอำนาจจากรัฐ 1.2 ในด้านบทบาทของผู้นำทั้งผู้นำทางการเมืองการปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งผู้นำทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า ด้วยลักษณะสังคมแบบเครือญาติ และโครงสร้างสังคมประเพณี และลักษณะชุมชนที่มีขนาดเล็กล้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการปกครอง และกระบวนการทางความคิดของประชาชนในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นบทบาทหน้าที่ที่ต่างเอื้อและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คลั่งความรู้ทางสังคมในเรื่องวัฒนธรรม และการนับถือบรรพบุรุษแบบอาช่าดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ได้ในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทที่ขาดหายไปของผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำทางการเมืองการปกครอง คือ บทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานวัฒนธรรม และทรัพยากรที่ดำรงอยู่แล้วในชุมชน รวมทั้งการสร้างสรรค์และริเริ่มโครงการ/กิจกรรมด้านการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมของตนเอง

ตารางที่ 9.1 (ต่อ)

มิติต่าง ๆ ในการศึกษา	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
	1.3 ในด้านสถาบันทางการปกครอง และการทหารที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน พบว่า เป็นแหล่งที่มาความรู้ที่สำคัญในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า นโยบาย และแผนงานการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีลักษณะรูปแบบเดียวซึ่งใช้กันโดยทั่วไป แต่ยังขาดการพัฒนาบนพื้นฐานของจุดเด่น และข้อจำกัดของชุมชนในแต่ละพื้นที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แผนงาน หรือโครงการในด้านเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเป็นเพียงแผนงาน หรือโครงการที่จัดทำขึ้นในลักษณะทำตามกันมาจากนโยบายระดับประเทศ สู้อำเภอ และท้องถิ่น ซึ่งขาดการริเริ่ม และสร้างสรรค์รูปแบบที่เหมาะสมในแต่ละชุมชน
2. มิติทางด้านสังคม และวัฒนธรรม	2.1 การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่า อาจจะไปถึงสังคมชนเผ่า ซึ่งเป็นลักษณะสังคมประเพณี มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทั้งผู้นำ และประชาชนเองต่างมีความเข้าใจเช่นเดียวกัน แต่กระนั้นตามปัญหาทางด้านวัฒนธรรมที่พบ คือ แนวโน้มของกลุ่มเยาวชน และชาวอาข่ารุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่เข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม และมีโลกทัศน์ที่แตกต่างจากโลกทัศน์ของชาวอาข่าในรุ่นปู่ย่า และ พ่อแม่ รวมทั้งการเปิดรับสื่อมวลชน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวอาข่ารุ่นใหม่เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ และต้องการเป็นเช่นเดียวกับคนเมืองเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก 2.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บทบาทของปราชญ์ชาวบ้าน ในส่วนของปราชญ์ผู้อาวุโส และผู้อาวุโสของชุมชนนั้นมีภูมิความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา แต่ยังขาดความสามารถในการถ่ายทอด และกระตุ้นให้ชาวอาข่ารุ่นใหม่สนใจ ในขณะที่บทบาทของปราชญ์รุ่นใหม่ไม่นับว่ามีความสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมของชนเผ่า รวมทั้ง

ตารางที่ 9.1 (ต่อ)

มิติต่าง ๆ ในการศึกษา	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
	สร้างคุณค่า และจิตสำนึกให้กับชาวอาข่ารุ่นใหม่ด้วย แต่คุณลักษณะของบุคคลเช่นปราชญ์รุ่นใหม่ยังมีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงนับเป็นบทบาทที่ควรได้รับการส่งเสริม
3. มิติทางด้านเศรษฐกิจ	3.1 การศึกษาครั้งนี้แม้ไม่ได้มุ่งเน้นศึกษามิติทางด้านเศรษฐกิจโดยตรง แต่ผลการวิจัยพบว่า มิติทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจนั้นเป็นปัจจัยที่มีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ของบุคคล ซึ่งการศึกษาค้นคว้านี้ พบความแตกต่าง และเป็นตัวอย่างให้เห็นชุมชนอาข่าที่มีสถานะทางเศรษฐกิจโดยรวมของประชาชนที่แตกต่างกันทั้งชุมชนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดี และชุมชนที่ยังมีปัญหาคความยากจน ดังนั้น การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างแม้จะเป็นชุมชนอาข่าเหมือนกัน ก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล กล่าวคือ กลุ่มที่มีปัญหาคความยากจน การพัฒนาที่สำคัญ คือ การเพิ่มรายได้ และ ลดรายจ่าย ในขณะที่กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีนั้นแนวทางที่สำคัญควรให้เกิดการพัฒนาในด้านคุณธรรม การแบ่งปัน และการสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นต้น
4. มิติทางการสื่อสาร	4.1 ในการศึกษาการสร้างความจริงทางสังคม หรือการสร้างกรอบจินตนาการของบุคคลนั้น มิติทางการสื่อสารถือเป็นหัวใจสำคัญ เนื่องจากหากไม่มีกระบวนการสื่อสารกระบวนการสร้างความจริงทางสังคมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ 4.2 ในด้านผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงทฤษฎี ตั้งแต่องค์ความรู้ในด้านการสื่อสารระดับบุคคล คือ การสร้างความจริงเชิงอัตวิสัย, ระดับชุมชน คือ ทฤษฎีมูลฐานและแบบจำลองการสื่อสารที่ได้ในครั้งนี้ รวมไปถึงการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบ และกระบวนการสื่อสารให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 9.1 (ต่อ)

มิติต่าง ๆ ในการศึกษา	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา
	ประสิทธิผลในระดับนโยบาย โดยเฉพาะกลยุทธ์การสื่อสารระดับชุมชนที่ควรปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชน และ กระบวนการจิตวิทยาของประชาชนในชุมชนอีกด้วย 4.3 ในด้านสื่อมวลชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนเป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในทุกกลุ่ม แต่ความรู้ ความเข้าใจนั้นยังมีความจำกัด และไม่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไข รวมทั้งยังมีความเข้าใจในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยส่วนใหญ่ ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการนำเสนอเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นข้อเสนอประการหนึ่งที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัย จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ รวมทั้งในเชิงทฤษฎี ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ

1. ข้อเสนอในด้านกระบวนการสื่อสารภายในชุมชน และ การสร้างสื่อบุคคลต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า สื่อที่ดีที่สุดสำหรับประชาชนในชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ คือ **สื่อบุคคลต้นแบบ** ทั้งในด้านบุคคล และการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม กระบวนการสื่อสารปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ที่เหมาะสม คือ **กระบวนการสื่อสารในชีวิตประจำวัน** เหตุที่กล่าวเช่นนั้นเนื่องมาจากข้อสรุปจากการศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างความจริงเชิงวัตถุวิสัยในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งปราชญ์ผู้อาวุโส และ ปราชญ์รุ่นใหม่ สื่อสารไปสู่สมาชิกในชุมชน คือ การใช้ตนเองเป็นสื่อ ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านให้ข้อคิดกับผู้วิจัยว่า **“การไปสอน ไปบอกอะไรเขาโดยตรงบางทีเขาไม่รับแล้วจะต่อต้านเรา วิธีที่ดีที่สุด คือ ทำตัวเราให้เป็นแบบอย่าง เมื่อคนอื่นเขาเห็นว่าดี เขาจำทำตามเอง”**

จากข้อคิดดังกล่าวประกอบกับการสังเกตการณ์วิถีชีวิตประจำวัน และ การวิเคราะห์ลักษณะทางจิตวิทยาของประชาชนในชุมชนอาซา ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตประการหนึ่งว่า วิถีชีวิตของชุมชนที่มีการอยู่อาศัยแบบเครือญาติและมีความใกล้ชิดกันสูง **มักจะมีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน** เช่น เมื่อครอบครัวใดปลูกพืชชนิดใดได้ราคาดีจะมีการปลูกตามกัน , การชักชวนกันไปทำงานในต่างประเทศของผู้ชายในชุมชน, การเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้าน รวมทั้งการมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเป็นต้น นอกจากนี้ **ประชาชนในชุมชนมักจะไม่ต้องการเสี่ยงเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน จนกระทั่งมีบุคคล หรือ ครอบครัวอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วประสบความสำเร็จ มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หรือความเป็นอยู่ดีขึ้น ครอบครัวอื่น ๆ จึงจะเปลี่ยนแปลงตาม**

ดังนั้น หากนำลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคลเช่นนี้มาปรับและประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการร่วมกันชุมชนโดย**การสร้างสื่อบุคคลคนต้นแบบ บ้านต้นแบบในชุมชน** ซึ่งเป็นบุคคลหรือครอบครัวที่ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจเข้าไปเฝ้าในด้านการสนับสนุนงบประมาณ และการเป็นพี่เลี้ยง โดยต้องมีการประเมินผลและติดตามในระยะยาว กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านเห็นบุคคลใดหรือครอบครัวใดที่มีความใกล้ชิดกับเขาในละแวกบ้านหรือชุมชนใกล้เคียงที่ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแล้วประสบความสำเร็จจะเกิดการเลียนแบบขึ้น ซึ่งนับเป็นกลยุทธ์การสื่อสารโดยสื่อบุคคลที่ใกล้ชิดชุมชนได้มากที่สุด

โครงการในลักษณะนี้อาจไม่ใช่เรื่องใหม่ ซึ่งมีตัวอย่างของการดำเนินโครงการในลักษณะนี้ไปบ้างแล้ว ดังเช่น โครงการที่คัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของกระทรวงมหาดไทย การคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน หรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่าตัวอย่างโครงการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ใกล้เคียงสำหรับชุมชนอื่น ๆ โดยเฉพาะในชุมชนอาซาที่ศึกษาซึ่งยังไม่มีบุคคล หรือ ครอบครัวได้รับการยกย่องหรือได้รับการส่งเสริม(promote)ให้บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนได้เห็นเป็นตัวอย่างได้ ดังนั้น หากจะดำเนินโครงการที่เป็นรูปธรรมควรดำเนินงานลักษณะนี้ในทุกชุมชนจึงจะทำให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งหากสามารถนำเดินการสร้างบุคคลต้นแบบบ้านต้นแบบในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้ในทุกชุมชนจะเป็นกระบวนการสื่อสารในชีวิตประจำวันที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ต้องเสียงบประมาณไปกับการฝึกอบรม และการจัดประชุมมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อพิจารณาข้อจำกัดของประชาชนในชุมชนซึ่งชาวบ้านต้องทำไร่ทำสวน หรือ รับจ้างแบบหาเช้ากินค่ำ ดังนั้น รูปแบบการประชุม และการฝึกอบรมอาจไม่เป็นที่สนใจมาก

นัก ประกอบกับชาวบ้านมักให้ความสนใจกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ซึ่งตัวอย่างของการทำแปลงสาธิตของทหารในชุมชนตามแนวทฤษฎีใหม่ซึ่งพบในการศึกษาค้างนี้ สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมักจดจำและเรียนรู้จากสิ่งที่เขาสามารถเห็นเป็นรูปธรรม จึงทำให้มีกรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ตนเองได้เห็น และมีประสบการณ์ตรง

ดังนั้น ลักษณะของสื่อต้นแบบ หรือตัวอย่าง จะเป็นกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้จากรูปธรรมที่เห็นและสัมผัสได้ หากกระทำแล้วประสบความสำเร็จ คราวเรือนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ย่อมจะส่งผลต่อวิถีคิด และวิถีการปฏิบัติของสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารในชีวิตประจำทำให้บุคคลค่อย ๆ ซึมซับเข้าสู่คลังความรู้ตามอัตวิสัยของตนเอง เช่นเดียวกับลักษณะของการเรียนรู้ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาขานนั่นเอง

2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า กรอบจินตนาการเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนของผู้นำทางการปกครองระดับท้องถิ่น และประชาชนในชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นในการให้ความหมาย และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามแนวทางทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ยังมีการจำกัดอยู่ในด้านของการเกษตร โดยเฉพาะกรอบความคิดที่ผู้ให้ข้อมูลหลายคนระบุตรงกันว่า หากจะปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องปลูกพืชผักสวนครัว ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลที่ระบุว่าตนเองไม่สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ เพราะมีอาชีพรับจ้าง ไม่มีเวลาทำเกษตร และไม่มีพื้นที่ทำเกษตร หรือกลุ่มที่ทำเกษตรแล้วไม่สามารถขุดบ่อน้ำหรือเลี้ยงปลาได้ จะประเมินตนเองว่าไม่ได้ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หรือหากตนเองยังมีภาระหนี้สิน ถือว่าไม่ได้ปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนยังมีกรอบจินตนาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับเรื่องการเกษตร และทฤษฎีใหม่ ทำให้ผู้ที่อยู่ในอาชีพอื่น ๆ หรือไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่ได้ทั้งหมด ยังเห็นว่าตนเองนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องจากแหล่งที่มาของความรู้และรูปแบบของสารที่ประชาชนในชุมชนได้รับจากการถ่ายทอดและการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม อาทิ การฝึกอบรม และการทำแปลงสาธิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่จากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนรับข่าวสารจากสื่อมวลชนด้วย และวิถีชีวิตของชุมชนนั้นอยู่บนรากฐานของการเกษตร

ซึ่งหากพิจารณาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะเห็นได้ว่าไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในด้านของการเกษตรเท่านั้น หากแต่สามารถปรับประยุกต์ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ โดยทรงพระราช

แนวทางทฤษฎีใหม่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเกษตรกรในการแก้ปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น องค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับชุมชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ นโยบายที่มาจากกระทรวง กรม กอง ตลอดจนระดับจังหวัด และอำเภอ **ควรพิจารณาถึงการดำเนินโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมถึงการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีใช้เพียงการเกษตรเท่านั้น** เพราะหากพิจารณาถึง ตัวอย่างของแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะพบว่า คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง มักจะนำไปดำเนินโครงการในลักษณะของการเกษตรเป็นหลัก และจะเป็นโครงการ หรือ แผนการดำเนินงานรูปแบบเดิม อาทิ การส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การปลูกพืชผักสวนครัว โดยการแจกเมล็ดพันธุ์ การส่งเสริมการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา โดยการแจกพันธุ์สัตว์เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งการดำเนินโครงการเหล่านี้อาจต้องทำควบคู่ไปกับการติดตามประเมินผล และการดำเนินโครงการด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรมในระยะยาว ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาที่สะท้อนจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า โครงการส่วนใหญ่ที่มีการดำเนินโครงการในชุมชนนั้น มักเป็นโครงการระยะสั้น ๆ จึงทำให้ประชาชนขาดความสนใจที่จะกระทำอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงบนรากฐานทางวัฒนธรรม ประเพณีและองค์ความรู้เดิมของชุมชนที่ดำรงอยู่แล้ว ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนอาข่าที่ศึกษานั้นมีรากฐานทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไข ด้วยวิถีการทำมาหากินที่มีรากฐานมาจากการเกษตรแบบยังชีพและฐานในการดำรงชีวิตที่มีป่าเป็นแหล่งปัจจัยสี่อยู่แล้ว แต่สิ่งที่มากระทบชุมชนต่างหากที่เป็นความเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิตเป็นการเกษตรเชิงพาณิชย์ และการกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคในแบบทุนนิยมจากสื่อมวลชน ตลอดจนรูปแบบเศรษฐกิจการค้าที่มุ่งหวังผลกำไรเป็นหลัก ทำให้วิถีของชาวอาข่าต้องเข้าสู่วงจรของทุนนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้แต่การส่งบุตรหลานเข้าสู่อการศึกษาในระบบโรงเรียนก็เป็นแรงผลักดันประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า **“ถ้าไม่มีเงิน อยู่ไม่ได้ เพราะลูกต้องเรียน”** ผู้วิจัยมักได้ยินคำพูดเหล่านี้เสมอจากประชาชนในชุมชน แต่หากถามว่า ถ้าไม่เรียนหนังสือเยาวชนอาข่าจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้หรือไม่ ในมุมมองของวิจัยคำตอบ คือ ได้ แต่บุคคลนั้นจะเกิดความแปลกแยกจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สิ่งที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ และมองเห็นจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ พระองค์ไม่ได้ทรงปฏิเสธ หรือด้านระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และ

กระแสโลกาภิวัตน์ แต่ทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ คือ เมื่อปฏิเสธไม่ได้ ทำอย่างไรที่ประชาชนจะดำรงชีวิตอยู่ได้บนรากฐานของความพอเพียง ดังที่ทรงเปรียบเศรษฐกิจเป็นเสาเข็มที่ตอกรอรับบ้านเมืองให้มั่นคง

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรอรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือน สิงหาคม 2542

ดังนั้น เมื่อย้อนกลับมามองชุมชนอาข่า จะพบว่า ฐานของความพอเพียงได้ดำรงอยู่ในชุมชนจากวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต เพราะฉะนั้น กระบวนการพัฒนาจึงต้องสร้างบนฐานที่ชุมชนมีอยู่แล้ว โดยเฉพาะการเชื่อมโยงให้ประชาชนในชุมชนมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้พบว่า ในกลุ่มเยาวชนอาข่า และกลุ่มหนุ่มสาววัยทำงานที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้ามาทำงานในเมืองหรือต่างถิ่น มักจะละเลย และละทิ้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่าเพื่อให้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมแบบคนเมือง เนื่องจากโลกทรรศน์ทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่เคยถูกสร้างจากกระบวนการกล่อมเกลாதาสังคม และกระบวนการสื่อสารภายในครอบครัวและชุมชน ถูกแทนที่ด้วยการสร้างโลกทรรศน์ทางสังคมจากระบบโรงเรียน และสื่อมวลชน เมื่อสถานการณ์ต้องเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าถ้าเป็นเช่นนั้นก็ต้องให้ระบบโรงเรียน และสื่อมวลชนเป็นช่องทางในการสร้างโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบอาข่าด้วย โดยการสร้างหลักสูตรทางวัฒนธรรมและนำมาสอนในโรงเรียนชนเผ่าควบคู่ไปกับหลักสูตรพื้นฐาน หรือการสร้างโรงเรียนทางวัฒนธรรมซึ่งทางสมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมอาข่า เชียงรายได้ทำเป็นต้นแบบไว้การส่งเสริมและดัดศักยภาพทุนทางทรัพยากรบุคคลทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน กล่าวคือ การส่งเสริมและสร้างปราชญ์ชาวบ้านรุ่นใหม่ที่มีความสามารถทางด้านการสื่อสาร และเป็นผู้รู้ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและองค์ความแบบอาข่าในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรดัดศักยภาพของปราชญ์ผู้อาวุโสในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการเป็นที่ปรึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้ได้ต้องได้รับความมือทั้งจากกลุ่มผู้นำทางการปกครองฯ ปราชญ์ชาวบ้าน โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

สำหรับในส่วนของสื่อมวลชน ผู้วิจัยเห็นการส่งเสริมรายการในลักษณะของการสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น รายการพันแสงรุ่ง ซึ่งออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นตัวอย่างของการส่งเสริมและสร้างความเข้าใจอันดีในวิถีชนเผ่า และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ตัวอย่างรายการลักษณะนี้จะสร้างความภูมิใจให้คนชนเผ่าและทำให้

บุคคลอื่น ๆ ได้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีอีกด้วย ในขณะที่ควรลดทอนเนื้อหาที่สื่อถึงการล้อเลียน และการบิดเบือนวัฒนธรรมชนเผ่า เช่น การล้อเลียนเรื่องการพูด หรือ การนำเสนอวัฒนธรรมที่ไม่ถูกต้องกรณีของมิดะ เป็นต้น

4. การทำความเข้าใจความแตกต่างในด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และปัญหาเฉพาะของชุมชน แผนงาน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่มีประโยชน์อย่างมากสำหรับชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม โครงการ หรือ กิจกรรมในลักษณะที่เป็นรูปแบบเดิม ๆ หรือเป็นรูปแบบเดียวที่ใช้ในทุกพื้นที่นั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติ ยกตัวอย่างเช่น การขุดบ่อเพื่อกักเก็บน้ำ และเลี้ยงปลาตามแนวทฤษฎีใหม่ แต่ชาวบ้านยังไม่เข้าใจเหตุผลและความเหมาะสมกับพื้นที่ว่าควรจะทำที่ใด ในขณะที่พื้นที่บนเขาปัจจุบันยังขาดน้ำในการอุปโภคบริโภค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอแนะไว้แล้วหากว่าจะนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ในพื้นที่ใดต้องเหมาะกับสภาพของพื้นที่นั้น และหน่วยงานรัฐต้องสนับสนุนและให้คำแนะนำกับชาวบ้านด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2538 ณ ศาลาดุสิดาลัยเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ ความตอนหนึ่งว่า

"...การทำทฤษฎีใหม่นี้มิใช่ของง่าย ๆ แล้วแต่ที่ แล้วแต่โอกาส และแล้วแต่งบประมาณ เพราะว่าเดี๋ยวนี้ประชาชนทราบถึงทฤษฎีใหม่นี้กว้างขวางและแต่ละคนก็อยากได้ให้ทางราชการขุดสระแล้วช่วย แต่มันไม่ใช่สิ่งง่ายนัก บางแห่งขุดแล้วไม่มีน้ำ แม้จะมีฝนน้ำก็อยู่ไม่ได้ เพราะว่ามันรั่ว หรือบางทีก็เป็นพื้นที่ที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่นี้จึงต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสมด้วย...ฉะนั้น การที่ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่หรืออีกนัยหนึ่ง ปฏิบัติเพื่อหาน้ำให้แก่ราษฎร เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ง่าย ต้องช่วยกันทำ..."

นอกจากนั้น ลักษณะการฝึกอบรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเกษตร ซึ่งมีประโยชน์อย่างมากสำหรับเกษตรกร แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า ชาวบ้านมิได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยยังคงพึ่งพาการใช้ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนให้เหตุผลว่า ถึงทราบว่าดินเสื่อมแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะหากไม่ใช้ปุ๋ยเคมีผลผลิตจะไม่ได้ตามที่ตั้งไว้ และจะไม่มีเงินไปลงทุนทำเกษตร ต้องกู้หนี้ยืมสินต่อไป นอกจากนั้นในพื้นที่บนดอย การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่าต้องใช้จำนวนมากกว่าปุ๋ยเคมี ซึ่งลำบากต่อการขนส่ง ปัญหาตรงจุดนี้จะทำความเข้าใจกับเกษตรกรอย่างไร

ตัวอย่างที่กล่าวมานี้ ในมุมมองของผู้วิจัย นอกจากหน่วยงานรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำงานในลักษณะเป็นพี่เลี้ยง และ การใช้งบประมาณไปกับการฝึกอบรม หรือ การแจกเมล็ดพันธุ์เท่านั้น แต่ควรต้องเข้าใจรากฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นว่า หากเกษตรไม่ปรับเปลี่ยนการใช้สารเคมี สิ่งที่เขาต้องประสบในอนาคตคืออะไร และมีผลต่อชีวิตและการทำมา

หากินของเขาอย่างไรอีกด้วย และส่งเสริมความเข้าใจซึ่งช่วยแก้ปัญหาที่ตรงจุด ซึ่งกระบวนการเช่นนี้ คือ การสร้างความเข้าใจ และวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนได้มองเห็นภาพที่ชัดเจนในเรื่องของผลกระทบ และองค์ที่เกี่ยข้องควรมีแผนรองรับที่ชัดเจน

5. การสื่อสารในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนนั้น ปัญหาสำคัญไม่ได้อยู่ที่กรอบจินตนาการของบุคคลว่ามีกรอบความคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร แต่อยู่ที่สถาบันทางสังคมซึ่งเป็นผู้สร้างความจริงในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมองว่า องค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่น อำเภอ และหน่วยงานราชการที่จำดำเนินนโยบายในระดับชุมชน รวมทั้งนโยบายในระดับกระทรวง อาจต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง หากพิจารณาจากหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการนำไปเผยแพร่ในวงกว้าง คือ 3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไข ผู้วิจัยมองว่า องค์ประกอบที่ได้รับการเข้าใจมากที่สุด คือ ความพอประมาณ ซึ่งอาจเนื่องมาจากสอดคล้องกับคำว่า พอเพียง ในขณะที่องค์ประกอบในเรื่องความมีเหตุผล และ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มักไม่ได้รับการกล่าวถึงทั้งนี้ หากจะปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องต้องมีทั้ง 3 องค์ประกอบพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมักจะไม่ได้รับการกล่าวถึงเช่นกัน

ดังนั้น ในการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังตัวอย่างที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ในแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีแผนการดำเนินงานที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องทั้งในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งรอบรู้ รอบคอบ และ รู้อย่างระมัดระวัง รวมทั้งการส่งเสริมคุณธรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยหน่วยราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรทำหน้าที่ในลักษณะเป็นพี่เลี้ยงที่กระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ถึงทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ อาทิ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้สามารถปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีแผนการดำเนินงานหลายโครงการที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพียงแต่ไม่ได้รับการนำมาบูรณาการร่วมกัน และทำให้ประชาชนเห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร

โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและพัฒนา เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งรับผิดชอบในการบริหารงบประมาณและพัฒนาชุมชนนั้น ผู้วิจัยมองว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนชุมชนนั้นนับว่าเป็นการวางแผนที่ดี แต่อย่างไรก็ตามข้อสังเกตจากการร่วมจัดทำแผนชุมชนนั้นพบว่า ประชาชนในชุมชนยังให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก

เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมและได้ประโยชน์ชัดเจน เช่น การสร้างถนน ในขณะที่โครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ปัญหาในด้านเศรษฐกิจนั้นยังไม่ได้ได้รับความสนใจมากเท่าที่ควร ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำทางการปกครองฯ ต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำแนะนำกับประชาชน ในขณะเดียวกันต้องกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะวิเคราะห์ปัญหาเพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตัวอย่างเช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านที่เกือบทุกครัวเรือนในชุมชนนั้นมักต้องกู้ยืมมาลงทุนในการประกอบอาชีพ ดังนั้น คณะกรรมการ และหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภอซึ่งดูแลงานกองทุนหมู่บ้าน อาจใช้เป็นช่องทางในการสร้างการเรียนรู้ในเรื่องหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรมให้กับประชาชนในการบริหารจัดการงานรายได้ และรายจ่ายของตนเองให้เพียงพอและมีความสามารถในการชำระคืนได้

6. ในด้านของสถาบันสื่อมวลชน ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนเป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นการสร้าง “การรู้จัก” ซึ่งประชาชนในชุมชนอาชาที่ให้ข้อมูลตรงกันว่า แม้จะยังไม่เข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร แต่เคยได้ยินคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งบทบาทในถ่ายทอดความรู้กับประชาชนในวงกว้างและ ในชุมชนอาชา โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนและวัยทำงานที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ดังนั้นจึงอาจปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การนำเสนอเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อมวลชน จากมุ่งเน้นเรื่องเกษตรกรรมพอเพียงเป็นหลักเป็นการส่งเสริมตัวอย่างในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเงื่อนไข ความรู้ และคุณธรรม เนื่องจากเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้กลุ่มเยาวชนหรือผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายที่กว้างมากขึ้น รวมทั้งในองค์ประกอบในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อให้ประชาชนได้เตรียมความพร้อม และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะจากเทคโนโลยีและในด้านการบริโภค ซึ่งกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น และคนรุ่นใหม่ทั้งในชุมชนอาชาที่ศึกษา และในสังคมอื่น ๆ ปัจจุบัน มักจะถูกกระตุ้นให้เกิดการบริโภคจากสื่อมวลชน ทั้งในด้านการโฆษณา และข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ในกลุ่มเด็กและเยาวชนอาชาที่ศึกษาเริ่มมีค่านิยมในการต้องมีโทรศัพท์มือถือ ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้สำหรับการโทรติดต่อ แต่เป็นแฟชั่นที่ต้องมีให้เหมือนคนอื่น ๆ และเสมือนเครื่องบ่งบอกฐานะของตนอีกด้วย

นอกจากนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า สื่อโทรทัศน์โดยเฉพาะความบันเทิงจากละคร และรายการต่าง ๆ ทั้งช่องฟรีทีวี และระบบดาวเทียมสามารถเข้าถึงชุมชนบนพื้นที่สูงได้ และเป็นที่ยินยอม ดังนั้น การสอดแทรกเนื้อหาซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจถึงหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านรูปแบบความบันเทิงเหล่านี้ น่าจะเป็นกระบวนการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในวงกว้างอีกด้วย

7. การส่งเสริมกระบวนการสื่อสารภายในชุมชนและสื่อชุมชน ข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้เพื่อให้มีการสร้างสื่อ กิจกรรม โครงการและแผนการดำเนินงานควรวิเคราะห์โดยพิจารณาจากลักษณะแวดล้อมและความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ โดยดูความต้องการและความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากแผนหรือโครงการที่เป็นรูปแบบเดียวใช้ทั่วประเทศนั้นไม่สามารถเข้าถึงปัญหา สภาพความเป็นอยู่และความต้องการของคนในชุมชนที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีกรอบจินตนาการสร้างสรรค์ความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) และวิธีการศึกษาในแนวปรากฏการณ์วิทยาและการวัฒนธรรมพรรณามาใช้เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า หากนำผลการวิจัยครั้งนี้มาเป็นตัวอยางจะเห็นได้ถึงสิ่งที่เรียกว่า “มายาคติ” หรือ Mthy ที่สังคมและบุคคลล้วนสร้างขึ้น(construct) ดังนั้น ในการศึกษาในอนาคตจึงน่าสนใจวิธีการศึกษาเพื่อทลายกรอบ (deconstruct) ศึกษาเป็นวิธีการศึกษาในแบบหลังนวยสมัย เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในอีกแนวทางการศึกษาหนึ่ง โดยเฉพาะการศึกษาพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง เป็นต้น

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างกรอบจินตนาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจพอเพียงของบุคคล หากแต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษา เพื่อศึกษาชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันในสังคมไทย กล่าวคือ ใช้ภาษาอื่น ๆ เป็นภาษาหลักในการสื่อสารและมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งการศึกษาในลักษณะการสร้างความจริงจากสถาบันทางสังคมในด้านการพัฒนา อาทิ ด้านการเมืองการปกครอง, การพัฒนาประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง, ด้านสาธารณสุข เป็นต้น

3. การทำวิจัยในเชิงปริมาณ หรือแม้แต่การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากับบุคคลหรือชุมชนที่มีภาษาเป็นของตนเองต้องใช้ความระมัดระวังในการทำความเข้าใจกับข้อมูล ประกอบกับผู้วิจัยควรต้องศึกษาพื้นที่และข้อจำกัดของผู้ให้ข้อมูลก่อนจะเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเก็บข้อมูลบางประเภท เช่น ข้อมูล จปฐ. ชุมชนนั้น บางครั้งข้อมูลอาจไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงในชุมชน เนื่องจากข้อมูลประเภทตัวเลข อาทิ การให้มา

ประเมินค่าใช้จ่าย รายได้รวม หรือการแจกแจงรายได้ รายจ่าย ของผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อจำกัดทางด้านการศึกษานั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก รวมทั้งข้อมูลประเภทแบบสอบถามซึ่งให้ประเมินระดับความคิดเห็นแบบมาตรวัดนั้นก็นับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง ทั้งนี้ แม้ว่าการวิจัยครั้งนี้จะไม่ได้ใช้แบบสอบถาม แต่เป็นข้อมูลที่พบจากการได้ทดลองสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลตัวเลข และการประเมินความคิดเห็น เป็นต้น จึงนำมาเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในพื้นที่หรือชุมชนที่มีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาครั้งนี้

4. จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในด้านความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยพบว่า การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือวัดความรู้ในงานวิจัยหลายชิ้นที่อาจมีปัญหาคือการตีความและความเข้าใจของผู้ศึกษาเองต่อเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ผลการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า คำว่าเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการตีความตามประสบการณ์ และความรู้เดิมที่หลากหลาย เนื่องจากหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปปรับประยุกต์ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ที่ศึกษาด้วย เช่น การสร้างแบบสอบถามวัดความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดในเรื่องภาษา หรือการศึกษา ดังนั้น หากสร้างตัวชี้วัดความรู้ความเข้าใจผู้ศึกษาเองอาจต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะจากพระราชดำรัส นอกจากนั้นบางครั้งการสร้างคำถามยังเป็นการสร้างกรอบความคิดให้ผู้ตอบต้องเลือกตามตัวเลือก หรือตัวแปรที่ผู้ศึกษานำมาใช้เท่านั้นอีกด้วย